

**สหายใต้เงามาร์กซ์:
ฟรีดริช เองเงิลส์ กับสภาพของชนชั้นแรงงานในอังกฤษ**

ปวงชน อุณจะนำ¹

(Received: February 16, 2021; Revised: August 11, 2021; Accepted: August 17, 2021)

บทคัดย่อ

แม้ว่ามิตรภาพระหว่างคาร์ล มาร์กซ์และฟรีดริช เองเงิลส์ จะเป็นหนึ่งในมิตรภาพที่โด่งดังที่สุดในหมู่นักคิดและนักปฏิวัติคนสำคัญในประวัติศาสตร์ มิตรภาพที่วุ่นวายนี้มักจะได้รับเกียรติจากผู้ที่ศึกษานักคิดทั้งสองคนหรือกระทั่งตัวเองเองเองว่า มันเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนความไม่เท่าเทียม ในขณะที่มาร์กซ์ได้รับการสรรเสริญว่าเป็นนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ นักคิดระดับยักษ์ใหญ่ และนักเขียนสายวิพากษ์ เองเงิลส์มักจะถูกมองว่า เขาเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือมาร์กซ์ในเรื่องส่วนตัว ผู้ช่วยมาร์กซ์ประพันธ์งานเขียน นักเขียนที่ไม่มีความริเริ่มสร้างสรรค์ผู้ซึ่งทำหน้าที่เพียงแค่เผยแพร่ความคิดของมาร์กซ์ หรือกระทั่งผู้สมทวนแนวคิดมาร์กซิสต์คนแรกๆ ที่ทำการบิดเบือนทฤษฎีของมาร์กซ์ บทความชิ้นนี้ทำการท้าทายความเข้าใจดังกล่าวด้วยการแนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักกับ *The Condition of the Working Class in England* นี่คือนิพนธ์ระดับชิ้นหนึ่งของเองเงิลส์ที่ประพันธ์ขึ้นมาตอนที่มิตรภาพระหว่างเขากับมาร์กซ์เพิ่งจะก่อตัว และมันยังเป็นการที่ส่งอิทธิพลต่อมาร์กซ์เป็นอย่างมากในการศึกษาระบบทุนนิยม ไม่เพียงเท่านั้น หนังสือเล่มนี้คือผลงานชิ้นเอกของเองเงิลส์ที่แสดงให้เห็นคุณภาพอันยิ่งใหญ่ของเขาที่มีต่อทฤษฎีมาร์กซิสต์ การศึกษาแนววิพากษ์ในวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง สังคมศาสตร์ และประวัติศาสตร์ รวมถึงการถกเถียงปัญหาที่ยังดำรงอยู่ในสังคมทุนนิยมร่วมสมัย ในแง่นี้ เองเงิลส์จึงไม่ควรที่จะถูกมองว่าเป็นเพียงแค่ผู้รับบท “พระรอง” ให้กับมาร์กซ์อย่างที่มีมักจะเข้าใจกันอีกต่อไป หากแต่เขาควรจะได้รับรางวัลและสดุดีในฐานะนักคิดที่ยิ่งใหญ่ด้วยตัวของเขาเอง

คำสำคัญ: เองเงิลส์, มาร์กซ์, ทฤษฎีมาร์กซิสต์, ชนชั้นแรงงาน, ทุนนิยม

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

อีเมล: puangchon@gmail.com

A Comrade Under Marx's Shadow: Friedrich Engels and the Condition of the Working Class in England

Puangchon Unchanam²

Abstract

Although the comradeship between Karl Marx and Friedrich Engels has been one of the most renowned relationships among leading thinkers and revolutionaries in history, it has often been interpreted by scholars who study these two thinkers, and even Engels himself, as an unequal relationship. While Marx was saluted as a great philosopher, a giant thinker, and a critical writer, Engels was normally perceived as a supporter in Marx's personal life, an assistant to Marx's writing, an unoriginal writer who simply publicized Marx's works, or even the first Marxist who distorted Marx's ideas. Challenging that perception, this article brings into light *The Condition of the Working Class in England*. This is Engels's classic work that was written while the friendship between Engels and Marx just began to take shape, and it significantly influenced Marx's approach to study capitalism. On top of that, this book is Engels's masterpiece that reveals his great contributions to Marxist theories, critical studies in political economy, social sciences, and history, and a discussion about enduring problems in contemporary capitalist society. In this regard, Engels should no longer be seen as a "second fiddle" to Marx as conventionally understood. Instead, he should be celebrated and saluted as a great thinker in his own right.

Keywords: Engels, Marx, Marxist Theory, Working Class, Capitalism

² Lecturer at Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Naresuan University.
Email: puangchon@gmail.com

บทนำ

มิตรภาพระหว่างคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และฟรีดริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels) ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในมิตรภาพที่แนบแน่น ยืนยาว และโด่งดังที่สุดในหน้าประวัติศาสตร์ของนักคิดและนักปฏิวัติคนสำคัญของโลก ในแง่ของมิตรภาพทางปัญญา มาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้ร่วมกันเขียน *The Communist Manifesto* [แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์] (Marx & Engels, [1848] 2010c) ซึ่งเป็นงานที่ไม่เพียงแต่ตีแผ่ปัญหาของระบบทุนนิยม หากแต่ยังสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักปฏิวัติและขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลกในการสร้างรูปแบบสังคมที่ดีกว่าอย่างสังคมคอมมิวนิสต์ขึ้นมาแทนที่ ทั้งสองยังได้ร่วมกันประพันธ์งานอีกหลายชิ้นที่วางรากฐานให้กับทฤษฎีมาร์กซิสต์ ที่โดดเด่นก็คือ *The Holy Family* [ครอบครัวศักดิ์สิทธิ์] (Marx & Engels, [1844] 2010a) และ *The German Ideology* [อุดมการณ์เยอรมัน] (Marx & Engels, [1845] 2010b) ในแง่ของมิตรภาพทางการเมือง มาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้ร่วมกันขับเคลื่อนชนชั้นแรงงานและปลุกระดมมวลชนให้เกิดการปฏิวัติล้มล้างระบบทุนนิยม โดยทั้งสองได้มีส่วนสำคัญในการก่อตั้งการประชุมสากลของขบวนการแรงงานทั่วโลกที่มีชื่อว่า “The First International” [สากลที่ 1] ซึ่งได้วางรากฐานให้กับขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นแรงงานทั่วโลกในเวลาต่อมา และที่สำคัญไม่แพ้กันก็คือ ในแง่ของความสัมพันธ์ส่วนตัว มาร์กซ์และเอนเงิลส์คือมิตรสหายที่พึ่งพากันทั้งในยามสุขและทุกข์ ทั้งสองให้คำปรึกษาและเป็นทีปรึกษาให้กันและกันอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคู่ครอง เพื่อนฝูงที่รักใคร่หรือศัตรูที่เกลียดชัง สมาชิกในครอบครัว โรคภัยไข้เจ็บ ไปจนถึงสถานะทางการเงิน (Carver, 1983; Hunt, 2009) ด้วยเหตุนี้เอง หากเอ่ยถึงชื่อมาร์กซ์เมื่อใด ชื่อของเอนเงิลส์ก็มักจะได้รับการกล่าวถึงในฐานะมิตรสหายคู่ชีวิตไปพร้อมๆ กันอยู่เสมอ

แม้ว่ามาร์กซ์และเอนเงิลส์จะได้ชื่อว่าเป็นนักคิดและนักปฏิวัติที่มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นและผูกติดกันอย่างแยกไม่ออก ความสัมพันธ์ที่วุ่นวายนี้มักจะได้รับ การตีความว่า มันเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนความไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ในขณะที่มาร์กซ์มักจะได้รับการจดจำในฐานะนักคิด นักปรัชญา และนักทฤษฎีการเมืองที่ยิ่งใหญ่ เองเงิลส์มักจะได้รับการจดจำในฐานะนักปฏิบัติ นักเคลื่อนไหวทางการเมือง นักเผยแพร่อุดมการณ์ และที่สำคัญที่สุดคือ “ผู้ช่วย” คนสำคัญของมาร์กซ์ โดยในช่วงที่มาร์กซ์ยังมีชีวิตอยู่ เขาเคยหาเลี้ยงชีพด้วยการเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ *New York Tribune* แต่เมื่อใดก็ตามที่เขาไม่สามารถส่งต้นฉบับได้ทันกำหนด หรือได้รับมอบหมายให้เขียนเรื่องราวที่ตนเองไม่ถนัด เองเงิลส์ก็จำต้องรับบทเป็นผู้ช่วยเขียนบทความแทน มาร์กซ์อยู่หลายชิ้น (Carver, 1981, p. 35) นอกจากนั้น ในเรื่องส่วนตัว เองเงิลส์ได้ช่วยสนับสนุนทางการเงินแก่ครอบครัวของมาร์กซ์ซึ่งประสบกับปัญหาเรื่องเงินทองอยู่บ่อยครั้ง แม้กระทั่งหลังจากที่มาร์กซ์เสียชีวิตไปแล้ว เองเงิลส์ก็ยังไม่ละทิ้งบทบาท “ผู้ช่วย” คนสำคัญของมาร์กซ์ เนื่องจากเขาไม่เพียงแต่เป็นผู้เผยแพร่ตีความ และปกป้องงานเขียนของมาร์กซ์ที่ตีพิมพ์ระหว่างที่มาร์กซ์ยังมีชีวิตอยู่ หากแต่เขายังรับบทเป็นบรรณาธิการผู้ทำการรวบรวม เรียบเรียง ไปจนถึงเขียนอธิบายเพิ่มเติมงานเขียนของมาร์กซ์ที่ปรากฏอยู่ในสมุดบันทึกและยังไม่ได้มีการตีพิมพ์ ที่โดดเด่นก็คือ *Capital, vol II*. [ทุน เล่มที่ 2] (Marx, [1885] 1993a) และ *Capital, vol III*. [ทุน เล่มที่ 3] (Marx, [1894] 1993b) ซึ่งเป็นงานที่สานต่อจาก *Capital, vol I*. [ทุน เล่มที่ 1] งานชิ้นเอกของมาร์กซ์ที่ตีพิมพ์ในช่วงที่เขายังมีชีวิต (Marx, [1867] 1992) ที่น่าสนใจก็คือ กระทั่งตัวเอง เองเงิลส์ยังออกปากยอมรับอย่างภาคภูมิใจว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับมาร์กซ์ ฝ่ายแรกเป็นเพียงผู้รับบท “พระรอง” (second fiddle) ให้กับฝ่ายหลังที่ยิ่งใหญ่และควรค่าแก่การเชิดชูมากกว่าในฐานะ “พระเอก” ของงาน (Engels, [1884] 2010g, p. 202) ดังที่เอนเงิลส์ได้เขียนรำลึกไว้หลังการมรณกรรมของมาร์กซ์ว่า

ข้าพเจ้าไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่า ช่วงเวลาสี่สิบปีที่ข้าพเจ้าร่วมงานกับมาร์กซ์รวมไปถึงช่วงก่อนหน้านั้น ตัวข้าพเจ้าเองได้มีส่วนอย่างชัดเจนในการวางรากฐานทฤษฎี [มาร์กซิสต์] และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทฤษฎีดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในส่วนของหลักการพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎี โดยเฉพาะหัวข้อที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์และประวัติศาสตร์ และเหนือสิ่งอื่นใด ในส่วนของการสร้างทฤษฎีที่แหลมคมในขั้นท้ายสุด เรื่องเหล่านี้มาร์กซ์เป็นคนทำเสียเองเป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่ข้าพเจ้ามอบคุณูปการให้ [ในงานที่เราประพันธ์ร่วมกัน] หากจะมีข้อบกพร่องก็แค่บางหัวข้อเท่านั้น มาร์กซ์ก็สามารถทำสำเร็จได้ด้วยตนเองหากไม่มีข้าพเจ้าช่วยเหลือ [ในทางกลับกัน] สิ่งที่ยังมาร์กซ์ทำได้สำเร็จ ข้าพเจ้าไม่มีทางที่จะทำสำเร็จได้เลย มาร์กซ์ยืนตระหง่านอย่างสูงกว่า มีวิสัยทัศน์ไกลกว่า อีกทั้งมีมุมมองที่กว้างกว่าและมีไหวพริบมากกว่าพวกเราที่เหลือ มาร์กซ์คืออัจฉริยะ [ในขณะที่] พวกเราคนอื่น ๆ อย่างเก่งก็แค่มีความสามารถ ถ้าไม่มีเขาสักคน ทฤษฎี [มาร์กซิสต์] ไม่มีทางมาได้ไกลขนาดนี้ ดังนั้น ชื่อของทฤษฎีดังกล่าวก็สมควรแล้วที่จะตั้งตามชื่อของเขา (Engels, [1883] 2010f, p. 382)

ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อใดก็ตามที่เราพูดถึงเอนเงิลส์ (หรือกระทั่งตอนที่เอนเงิลส์พูดถึงตัวเขาเอง) ปัญหาสำคัญที่มักจะเกิดขึ้นก็คือ เรามักจะคิดถึงเขาในฐานะตัวละครสมทบในเรื่องราวที่เกี่ยวกับมาร์กซ์ แต่ไม่ได้นึกถึงเขาในฐานะนักคิดผู้ยิ่งใหญ่และเป็นบุคคลสำคัญที่ควรค่าแก่การรำลึกถึงในความสามารถอันน่าเชื่อถือด้วยตัวของเขาเอง หากแต่คุณูปการของเอนเงิลส์จำต้องนำไปผูกติดกับมาร์กซ์อยู่เสมอ พูดอีกแง่ก็คือ เอนเงิลส์คือนักคิดที่อยู่ภายใต้เงาของมาร์กซ์มาโดยตลอด และด้วยเหตุที่มาร์กซ์คือหนึ่งในนักคิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ มันย่อมเป็นเงาที่สูงตระหง่าน ทอดยาว และบดบังความเปล่งประกายของเอนเงิลส์ในฐานะนักคิดไปจนหมดสิ้น

ซ้ำร้ายไปกว่านั้น หลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นและการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ในขณะที่ชื่อเสียงของมาร์กซ์จะได้รับการฟื้นฟูและแยกขาดออกจากความรุนแรง ความโหดร้าย และโคกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบของผู้เผด็จการอย่างวลาดิมีร์ เลนิน (Vladimir Lenin) โจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) และเหมา เจ๋อตุง (Mao Zedong) ชื่อเสียงของเอนเงิลส์กลับไม่ได้รับการปฏิบัติในแบบเดียวกันกับมาร์กซ์ (Hunt, 2009, p. 5) อันที่จริงแล้ว ชื่อเสียงของเอนเงิลส์ในยุคปัจจุบันจะตกต่ำลงกว่าสถานะที่มันเคยเป็นในศตวรรษที่แล้วด้วยซ้ำไป เนื่องจากข้อครหาต่างๆ ที่มาร์กซ์เคยได้รับในช่วงสงครามเย็น ไม่ว่าจะเป็นนักคิดที่สร้างทฤษฎีอันแข็งทื่อเป็นกลไกอย่าง “วัตถุนิยมวิภาษ” (dialectical materialism) “วัตถุนิยมประวัติศาสตร์” (historical materialism) และ “เศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดทุกอย่าง” (economic determinism) หรือนักคิดที่ส่งเสริมระบอบการปกครองแบบเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ ไปจนถึงนักคิดที่เป็นบรรพบุรุษทางภูมิปัญญาให้กับเลนิน สตาลิน และเหมา ข้อครหาเหล่านี้กลับถูกนำไปใช้ในการกล่าวโทษเอนเงิลส์แทนในฐานะต้นกำเนิดของแนวคิดเหล่านั้น (Holloway, 2002; Jordan, 1967; Rubel, 1972) พูดง่ายๆ ก็คือ ในขณะที่ชื่อเสียงของมาร์กซ์จะได้รับการชำระล้างจากมลทินจนใสสะอาด เอนเงิลส์กลับกลายเป็น “แพะรับบาป” ตัวสำคัญเมื่อใดก็ตามที่เราพูดถึงความล้มเหลวและโคกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ (Blackledge, 2020) ดังที่นักวิชาการมาร์กซิสต์คนหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ “มันมีวิวัฒนาการที่

ชัดเจนและมั่นคงจากเองเกลส์สู่เลนินและสู่สตาลิน...[และ]สตาลินได้สานต่อ[สายธารทฤษฎี]ของเองเกลส์และด้านที่มีความเป็นเองเกลส์ในตัวเลนินไปในทางที่สุดโต่ง”(Levine, 1975, pp. xv-xvi) ดังนั้น “ในยุคของสตาลิน สิ่งในโลกเข้าใจกันว่ามันคือลัทธิมาร์กซิสม์ แท้จริงแล้วมันกลับเป็นลัทธิเองเกลส์นิสต์ (Engelsism)” (Levine, 1973, p. 6) เท่านั้นยังไม่พอ กระทั่งกับบทบาท “พระรอง” ในความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับมาร์กซ์ เองเกลส์ก็มักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เขาทำหน้าที่นี้ได้อย่างบกพร่อง กล่าวคือ ในการรับบทเป็นบรรณาธิการให้กับงานเขียนของมาร์กซ์ตอนที่ฝ่ายหลังได้เสียชีวิตลง เองเกลส์ถูกครหาว่า เขาตีความงานเขียนของมาร์กซ์ไปอย่างผิดเพี้ยนและได้ใส่ความคิดเห็นของตนเองลงไปราวกับว่า มาร์กซ์จะให้ความเห็นชอบ นอกจากนี้ ในช่วงวัยชราและหลังการมรณกรรมของมาร์กซ์ เองเกลส์มักจะอ้างถึงปรัชญา อุดมการณ์ และความคิดเห็นที่ตรงกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และต่อเนื่องกัน ระหว่างตัวเขาเองกับมาร์กซ์ ซึ่งข้ออ้างนี้มักจะถูกโจมตีเช่นกันว่าเป็นการกล่าวอ้างที่เกินจริง (Carver, 1981, 1983; Holloway 2002; Thomas, 1976) ในแง่นี้ กระทั่งในบางโอกาสที่เองเกลส์จะถูกหลุดออกมาจากเงาของมาร์กซ์และได้รับแสงสว่างฉายสาดไปที่ตัวเขา ภาพที่ปรากฏก็มักจะเป็นว่า เขาคือ “ตัวร้าย” ที่คอยแสวงหาประโยชน์ มากกว่าจะเป็น “พระรอง” ที่คอยช่วยเหลือมาร์กซ์ ดังที่มีคำกล่าวในแวดวงวิชาการที่ศึกษางานของมาร์กซ์และเองเกลส์ที่ว่า “มาร์กซ์ในวัยหนุ่มได้กลายเป็นวีรบุรุษของงานวิชาการที่ศึกษามาร์กซ์ [ในขณะที่]เองเกลส์ในวัยชรากลับกลายเป็นตัวร้ายของงานประเภทดังกล่าว” (Hodges, 1965, p. 297)

หากสถานะของเองเกลส์ในฐานะนักคิดคนสำคัญของขบวนการฝ่ายซ้ายถือว่าน่ากังวลอยู่ไม่น้อยในระดับสากล สถานะของเขาในแวดวงวิชาการไทยก็คงต้องถือว่าน่าเป็นห่วงเป็นอย่างยิ่ง ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าในขณะที่นักวิชาการไทยทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ต่างทำการแปล เรียบเรียง และประพันธ์งานที่ว่าด้วยมาร์กซ์ รวมไปถึงนักคิดชื่อดังในขบวนการฝ่ายซ้ายอยู่หลายคน เป็นเรื่องที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่เองเกลส์กลับไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร ที่มีให้เห็นอย่างประปรายและเป็นข้อยกเว้นนอกเหนือไปจากการแปลงานชิ้นที่โด่งดังที่เองเกลส์ประพันธ์ร่วมกับมาร์กซ์อย่าง *The Communist Manifesto* ([1848] 2010d) ก็คือ การถอดความบางส่วนจากหนังสือของเองเกลส์ที่ชื่อ *The Origin of the Family, Private Property and the State* [กำเนิดครอบครัว ทรัพย์สิน และรัฐ] (Saipradit, 1981) การแปลหนังสือ *Socialism: Utopian and Scientific* [ลัทธิสังคมนิยม: แบบเพ้อฝันและแบบวิทยาศาสตร์] (Engels, [1880] 1975) และการแปลบทความ “The Part Played by Labour in the Transition from Ape to Man” [บทบาทของแรงงานในการเปลี่ยนลิงให้เป็นคน] (Engels, [1876] 1984) ซ้ำร้ายที่สุด หากจะมีปัญญาชนไทยคนไหนที่พอจะกล่าวถึงเองเกลส์อย่างเป็นเรื่องเป็นราวอยู่บ้าง มันกลับเป็น “ปัญญาชนสยาม” ชื่อก้องอย่าง สุกฤษณ์ ศีวรักษ์ ในหนังสือชื่อดังของเขาที่ชื่อ *ลอกคราบปัญญาชนฝรั่ง* สุกฤษณ์ได้กล่าวถึงเองเกลส์อย่างเสียหายว่า เขาเป็นนักเขียนที่ “หลอกลวงผู้อ่าน ด้วยการบิดเบือนและบิดบังข้อเท็จจริงอันตรงกันข้ามกับทฤษฎีของตน” (Sivaraksa, [1992] 2020, p. 211) ด้วยเหตุนี้เอง ในแวดวงวิชาการไทย ไม่เพียงแต่เองเกลส์จะไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าที่ควร หากแต่เขายังถูกกล่าวถึงในแง่ลบโดยหนึ่งในปัญญาชนคนที่โด่งดังและทรงอิทธิพลที่สุดในสังคมไทยอีกด้วย

บทความชิ้นนี้ถูกเขียนขึ้นมาเพื่อรำลึกวาระครบรอบสองศตวรรษวันคล้ายวันเกิดของเองเกลส์ที่ผ่านพ้นไปในวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 2020 ในขณะที่วาระสองร้อยปีชาตกาลของเองเกลส์ได้รับการรำลึกและเฉลิมฉลองในระดับสากล (“Friedrich Engels,” 2020; Musto 2020; Sewell 2020; “The revolutionary socialist,” 2020) มันเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอยู่ไม่น้อยที่วาระพิเศษที่ว่านี้กลับไม่ได้รับการกล่าวถึงในสังคมไทย

แต่อย่างไร ในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนจะพาผู้อ่านทุกท่านไปทำความรู้จักกับเองเกลส์ในฐานะหนึ่งในนักคิดคนสำคัญและทรงอิทธิพลที่สุด ไม่เพียงแค่นั้นในขบวนการฝ่ายซ้าย หากแต่รวมไปถึงในสาขาวิชาเศรษฐกิจการเมือง สังคมศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ที่สำคัญก็คือ ผู้เขียนต้องการที่จะขับเคลื่อนความสำคัญของเองเกลส์ในฐานะนักคิดด้วยการพิจารณาไปที่เองเกลส์โดยตรง โดยไม่ต้องไปยึดโยงกับความยิ่งใหญ่ของมาร์กซ์ งานเขียนของมาร์กซ์และอิทธิพลทางความคิดที่มาร์กซ์มีเหนือเองเกลส์ และโดยไม่จำเป็นต้องดำดิ่งลงไปในข้อถกเถียงของผู้ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมาร์กซ์กับเองเกลส์ที่ว่า ตกลงแล้วฝ่ายหลังเป็นผู้บิดเบือนทฤษฎีของฝ่ายแรกจริงหรือไม่ (Blackledge, 2020; Carver, 1983; Levine, 1975) พุดง่าย ๆ ก็คือ ผู้เขียนตั้งใจที่จะนำเสนอเองเกลส์ในฐานะ “พระเอก” ที่มีบทบาทอย่างโดดเด่นและมีที่ยืนเป็นของตนเองโดยไม่อยู่ภายใต้การบดบังของยักษ์ใหญ่ในหน้าประวัติศาสตร์อย่างมาร์กซ์ นับว่าเป็นเคราะห์ดีของผู้เขียนที่อยู่ในช่วงชีวิตของเองเกลส์ เขาได้ผลิตงานชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งที่สะท้อนความเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ได้อ้างถึงมาร์กซ์ สานต่อความคิดมาร์กซ์ หรือสรรเสริญความยิ่งใหญ่ของมาร์กซ์ ตรงกันข้ามด้วยซ้ำไป มันกลับเป็นงานที่ประพันธ์ขึ้นตอนที่มิตรภาพระหว่างเองเกลส์กับมาร์กซ์เพิ่งจะก่อตัว มันเป็นงานที่ไม่เพียงแต่ส่งอิทธิพลทางความคิดต่อมาร์กซ์หากแต่มันยังได้รับการสรรเสริญเป็นอย่างมากโดยมาร์กซ์ อีกทั้งมันยังเป็นงานที่ทั้งนักเขียนฝ่ายซ้ายและนักเขียนชีวประวัติของเองเกลส์ต่างลงมติว่า เป็นผลงานชิ้นที่ดีที่สุด โด่งดังที่สุด และทรงอิทธิพลที่สุดของเองเกลส์ แน่นนอนเหลือเกินว่า มันจะเป็นงานชิ้นใดไปไม่ได้เลยถ้าไม่ใช่ *The Condition of the Working Class in England* [สภาพของชนชั้นแรงงานในอังกฤษ] (Engels, [1845] 2010d) (จากนี้ไปใช้ชื่อย่อว่า CWC) นี่จะเป็นหนังสือเล่มสำคัญที่ผู้เขียนใช้ในการดึงเองเกลส์ให้หลุดออกมาจากการบดบังของมาร์กซ์และส่องแสงไปที่ความยิ่งใหญ่ของเขาเอง ในฐานะนักคิดคนสำคัญของโลก

บทความชิ้นนี้ประกอบไปด้วยสามส่วน ส่วนแรก เป็นการกล่าวถึงชีวิตของเองเกลส์ในช่วงที่เขาทำการประพันธ์ CWC บริบททางประวัติศาสตร์ตอนที่หนังสือได้รับการเขียนขึ้นมา และใจความสำคัญของหนังสือ ส่วนที่สอง เป็นการสำรวจกระแสตอบรับของ CWC หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์ รวมไปถึงบทวิจารณ์ในแง่ลบที่มีต่อหนังสือและบทโต้ตอบของนักเขียนฝ่ายซ้ายที่ทำการปกป้องหนังสือในฐานะงานเขียนที่สร้างคุณูปการอันยิ่งใหญ่ให้กับการศึกษาาระบบทุนนิยมเชิงวิพากษ์และการขับเคลื่อนการต่อสู้ของชนชั้นแรงงาน ส่วนสุดท้าย เป็นการกล่าวถึง CWC ในฐานะหนังสือที่สร้างคุณูปการให้กับพัฒนาการของทฤษฎีมาร์กซิสต์ ศาสตร์วิชาแขนงต่างๆ และการวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองในยุคปัจจุบัน คุณูปการที่ว่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่ดีว่า ในวาระสองร้อยปีชาตกาลของเองเกลส์ เขาสมควรได้รับการรำลึกถึงเป็นอย่างยิ่งในฐานะนักคิดที่ยิ่งใหญ่บนหน้าประวัติศาสตร์ ไม่แพ้สหายคู่ชีวิตของเขาแต่อย่างใด

เองเกลส์ในแมนเชสเตอร์

เองเกลส์เกิดเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1820 ที่เมืองบาร์เมน ในประเทศปรัสเซีย (ปัจจุบันคือส่วนหนึ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี) ครอบครัวของเขามีฐานะร่ำรวยจากประกอบธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้า ไม่เพียงแต่บิดาของเองเกลส์จะเป็นเจ้าของโรงงานใหญ่ในเมืองบาร์เมน หากแต่เขายังขยายกิจการไปเปิดโรงงานกับหุ้นส่วนที่เมืองแมนเชสเตอร์ในประเทศอังกฤษอีกด้วย แม้เองเกลส์ในวัยเยาว์จะมีความสนใจในวรรณกรรม บทกวี ปรัชญา และการเมือง ด้วยความที่เขาเป็นลูกชายคนโต เขาจำต้องล้มเลิกการเรียนในระดับมัธยมศึกษากลางคันและหันมาฝึกฝนทักษะในการบริหารธุรกิจของครอบครัวด้วยวัยเพียงแค่ 17 ปี กระนั้นก็ตาม แม้จะผันตัวเองเข้าสู่โลกธุรกิจ เองเกลส์ก็ไม่ได้ละทิ้งความกระตือรือร้นในการศึกษาหา

ความรู้เกี่ยวกับปรัชญา แนวคิดเศรษฐกิจการเมือง และทฤษฎีวิพากษ์สังคมด้วยตนเอง ในยามว่าง ไม่เพียงแต่เองเกลส์จะค้นคว้าและศึกษาวรรณกรรมวิพากษ์ หากแต่เขายังได้เขียนบทความลงในวารสารของขบวนการเคลื่อนไหวของนักคิดหัวก้าวหน้าเยอรมัน จุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตของเองเกลส์มาถึงในปี ค.ศ. 1842 เมื่อเขาได้ถูกมอบหมายจากบิดาให้ไปฝึกงานและเรียนรู้การบริหารธุรกิจที่โรงงานของครอบครัวซึ่งตั้งอยู่ที่แมนเชสเตอร์ เป็นเวลากว่า 2 ปี เท่านั้นยังไม่พอ ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน เองเกลส์ซึ่งมีแนวคิดก้าวหน้าเป็นทุนเดิมอยู่แล้วได้ถูกชักนำโดยนักกิจกรรมการเมืองให้รู้จักกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์และเขาได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการคอมมิวนิสต์ผ่านการเขียนบทความลงในวารสารของขบวนการฝ่ายซ้าย แม้จะเกลียดชังการประกอบอาชีพเป็นนักธุรกิจ เองเกลส์ตัดสินใจทำตามคำสั่งของบิดาและความคาดหวังของครอบครัว เนื่องจากเขาตั้งภารกิจไว้ในใจว่า เขาจะนำประสบการณ์ส่วนตัวในการทำงานและการสังเกตการณ์เศรษฐกิจการเมืองในอังกฤษมาเขียนเป็นหนังสือที่วิพากษ์ระบบโรงงานอุตสาหกรรม การปฏิบัติต่อคนงานในโรงงานอย่างไม่เป็นธรรม สภาพชีวิตอันย่ำแย่ของชนชั้นแรงงาน และวิกฤตของระบบทุนนิยม (Carver, 1981, pp. 3-10; Henderson, 1976, pp. 43-48; Hunt, 2009, pp. 11-19) แน่นนอน เองเกลส์ได้ทำภารกิจที่วางนี้สำเร็จลุล่วงในเวลาต่อมา และผลผลิตของมันก็คือ CWC ผลงานชิ้นโบแดงของเองเกลส์ซึ่งประพันธ์ตอนที่เขามีอายุเพียง 24 ปี เท่านั้น

ในศตวรรษที่ 19 คงไม่มีสถานที่ใดที่เหมาะสมกับการกิจของเองเกลส์ในการศึกษาผลกระทบของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมที่มีต่อชนชั้นแรงงานไปมากกว่าประเทศอังกฤษ และในเกาะอังกฤษเอง คงไม่มีเมืองไหนที่จะเหมาะกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับแรงงานไปมากกว่าแมนเชสเตอร์อีกแล้ว ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า อังกฤษคือประเทศที่เป็นต้นกำเนิดของการปฏิวัติอุตสาหกรรมในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 นี่คือนิคมแห่งแรกที่เกิดปรากฏการณ์สำคัญๆ ที่มักจะถูกใช้ในการอธิบายถึงลักษณะสำคัญของระบบทุนนิยม ไม่ว่าจะเป็นการใช้เครื่องจักรไอน้ำและเครื่องจักรกลในการผลิต การใช้ระบบแบ่งงานกันทำในโรงงาน การเปลี่ยนผ่านจากการผลิตแบบกสิกรรมเป็นการผลิตผ่านโรงงานอุตสาหกรรม และการก่อเกิดชนชั้นแรงงานที่มีจำนวนมหาศาล “อังกฤษ” เองเกลส์กล่าวไว้ใน CWC “คือโรงงานของโลก [ในขณะนี้] ประเทศอื่นๆ ได้กลายมาเป็น...ตลาดสำหรับการส่งออกสินค้าของอังกฤษ และแหล่งในการนำเข้าทรัพยากรและอาหารในทางกลับกัน” (Engels, 2010d, p. xii) แน่นนอน เมืองที่ใหญ่ที่สุด มั่งคั่งที่สุด และมีการกระจุกตัวของทุนและอำนาจการเมืองมากที่สุดในอังกฤษคือ ลอนดอน กระนั้นก็ตาม ศูนย์กลางของการปฏิวัติอุตสาหกรรมของอังกฤษกลับไม่ได้อยู่ที่เมืองหลวงซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีความเกี่ยวข้องกับการค้า การธนาคาร และการบริการเป็นหลัก หากแต่มันตั้งอยู่ที่แมนเชสเตอร์ เมืองอุตสาหกรรมโรงงานที่มีขนาดใหญ่ที่สุดและตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศ ในมุมมองของเองเกลส์ “แมนเชสเตอร์คือต้นแบบของเมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่” (Engels, 2010d, p. 42) และมีความเหมาะสมเป็นอย่างมากในการศึกษาผลกระทบของการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีต่อชนชั้นแรงงาน เนื่องจากมันเป็นสถานที่แรกที่มีการทดลองและใช้ระบบการผลิตในแบบโรงงานขนาดใหญ่ การผลิตโดยใช้เครื่องจักรแทนการใช้มือ และการแบ่งงานกันทำในโรงงานอย่างเข้มข้น นอกจากนั้น อุตสาหกรรมโรงงานที่ใหญ่ที่สุดของแมนเชสเตอร์คืออุตสาหกรรมทอผ้าฝ้าย ซึ่งมีนักธุรกิจชาวเยอรมันเข้ามาลงทุนกันอย่างคึกคักในเมืองนี้ ที่สำคัญที่สุดก็คือ มันเป็นเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบที่การผลิตแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมมีต่อสภาพชีวิตของชนชั้นแรงงานทั้งในและนอกโรงงานได้เด่นชัดเป็นที่สุด (Marcus, [1974] 2017, pp. 1-9) ในแง่นี้ ภายใต้อาณัติที่เขจะต้องทำงานที่ตนรู้สึกว่ามันน่าเบื่อหน่าย เองเกลส์ในฐานะนักธุรกิจหนุ่มผู้ฝึกงานในโรงงานทอผ้าฝ้ายในแมนเชสเตอร์ถือว่าโชคดียิ่งนักที่เขา

ได้ “อยู่ถูกที่ถูกเวลา” และได้รับโอกาสชั้นยอดในการทำการศึกษาเมืองที่เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมของประเทศที่เป็นต้นกำเนิดระบบทุนนิยมโลก

นอกเหนือไปจากการเลือกเอาแมนเชสเตอร์เป็นกรณีศึกษา จุดเด่นของ CWC ยังรวมไปถึงวิธีการศึกษาที่เองเกลส์ใช้ในการตีแผ่สภาพของชนชั้นแรงงานในแมนเชสเตอร์เป็นกรณีเฉพาะและในอังกฤษเป็นกรณีทั่วไป ในฐานะนักธุรกิจทนายทอโรงงานทอผ้า วิธีการศึกษาแรกเริ่มที่เองเกลส์ใช้ใน CWC คือการสังเกตการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในโรงงานของครอบครัวเขาเองที่ตั้งอยู่ในแมนเชสเตอร์ นอกจากนั้น เองเกลส์ยังใช้วิธีการศึกษาผ่านการค้นคว้าเอกสารราชการ รายงานการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร รายงานสถิติประจำปีของสภาฯ รายงานของคณะกรรมการสภาฯ ข่าวหนังสือพิมพ์ บทความวารสารวิชาการ และหนังสือประวัติศาสตร์ ที่น่าสนใจก็คือ ดังที่เองเกลส์ได้ชี้ให้เห็นใน CWC แม้ว่าแหล่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกเขียนขึ้นโดยชนชั้นกระฎุมพีที่ให้การสนับสนุนระบบทุนนิยมและต่อต้านการเคลื่อนไหวมวลชนของชนชั้นแรงงาน ข้อมูลที่เองเกลส์ค้นพบในเอกสารเหล่านี้กลับสะท้อนให้เห็นว่า กระทั่งกระฎุมพีเองก็ไม่สามารถปฏิเสธหรือปิดบังความเลวร้ายของสภาพชีวิตกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรมได้ กระนั้นก็ตาม เองเกลส์ไม่ได้พึงพอใจกับการศึกษาชีวิตกรรมกรเพียงแค่นี้ในพื้นที่โรงงานแต่อย่างใด หากแต่เขายังสนใจที่จะศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตของกรรมกรในพื้นที่นอกโรงงานอีกด้วย ดังที่เองเกลส์เผยความในใจ “ฉันยังไม่พอใจกับ[การค้นคว้าเอกสารเพื่อประกอบการเขียนหนังสือ] ฉันต้องการมากไปกว่าความรู้ที่เป็นนามธรรมของเรื่องที่กำลังศึกษา ฉันอยากให้เห็นพวกคุณ[ผู้ใช้แรงงาน]ในบ้านของคุณเอง ได้สังเกตคุณในชีวิตประจำวัน ได้พูดคุยกับคุณเกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่และความทุกข์ของคุณ ได้รับรู้การต่อสู้ของคุณที่มีต่อพวกที่กดขี่คุณผ่านอำนาจทางสังคมและการเมือง” (Engels, ([1845] 2010c, p. 297) ด้วยเหตุนี้เอง วิธีการศึกษาที่เองเกลส์นำมาใช้เพิ่มเติมก็คือ การออกเดินสำรวจแมนเชสเตอร์ทุกซอกทุกมุม การเข้าไปสำรวจบ้านเรือนในย่านชุมชนแออัดของเมือง และการเข้าไปคลุกคลีกับการใช้ชีวิตหลังการเลิกงานของชนชั้นแรงงานให้มากที่สุด ด้วยความที่เองเกลส์มีสถานะที่แปลกแยกไปจากชนชั้นแรงงานอังกฤษอยู่หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเติบโตมาในชนชั้นกระฎุมพี การมีฐานะร่ำรวย การเป็นเจ้าของโรงงานที่ซูติตกรรมกรเสียเอง และการเป็นชาวเยอรมันต่างดาวในแผ่นดินอังกฤษ เขาจำต้องมีผู้ช่วยในการนำทางเข้าสู่โลกของชนชั้นล่างในเมืองแมนเชสเตอร์ เคราะห์ดีสำหรับเองเกลส์ก็คือ เขาได้พบเจอและได้รับความช่วยเหลือจาก แมรี เบิร์นส์ (Mary Burns) หญิงสาวกรรมกรอพยพชาวไอริชที่เป็นดั่งแม่คู่เทศก์นำทางเองเกลส์เข้าสู่ย่านชุมชนแออัดของเมืองที่ไม่มีนักธุรกิจคนใดอยากย่างกรายเข้าใกล้ ในเวลาต่อมา เบิร์นส์ได้กลายเป็นคู่รักและคู่ชีวิตของเองเกลส์ตราบถึงวาระสุดท้ายในชีวิตของเธอ โดยเองเกลส์ได้สารภาพว่าช่วงเวลาที่เขาได้ท่องเที่ยวชีวิตของกรรมกรในแมนเชสเตอร์เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการประพันธ์ CWC คือหนึ่งในช่วงเวลาที่เขามีความสุขและภาคภูมิใจเป็นที่สุด และมันมีค่ามากกว่าการใช้ชีวิตอย่างไร้ค่าในโลกธุรกิจที่ครอบครัวของเขายึดเยื้อดให้อย่างเทียบกันมิได้ “ฉันได้ปลื้มตัวเองจากบริษัทและงานสังสรรค์ช่วงอาหารค่ำเหยือกไวน์ และแชมเปญของชนชั้นกลาง และอุทิศช่วงเวลาว่างของฉันแทบทั้งหมดให้กับการมีปฏิสัมพันธ์กับเหล่าผู้ใช้แรงงาน” เองเกลส์รำลึกถึงอดีต “ฉันทั้งดีใจและภูมิใจที่ได้ทำเช่นนั้น” (Engels, 2010c, p. 297)

ด้วยวิธีการศึกษาที่ผสมผสานการค้นคว้าเอกสารราชการ การสังเกตการณ์จากด้านบนผ่านสายตาของกระฎุมพีเจ้าของโรงงาน และการสังเกตการณ์จากด้านล่างผ่านการคลุกคลีกับชนชั้นแรงงานในชีวิตประจำวัน CWC จึงมีความโดดเด่นในการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับแรงงาน สภาพการทำงานภายในโรงงาน และชีวิตของกรรมกรนอกโรงงานออกมาได้อย่างรอบด้าน ทรงพลัง และมีสีสัน CWC เปิดเรื่องด้วยการฉายภาพรวมการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของระบบเศรษฐกิจการเมืองของอังกฤษหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมใน

ปลายศตวรรษที่ 18 จากเดิมที่ประชากรส่วนใหญ่ของอังกฤษประกอบอาชีพเกษตรกร มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายพออยู่พอกิน มีชีวิตผูกติดกับที่ดินและทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต และบริโภคผลผลิตของตนเองที่ทำมา กับมือ การปฏิวัติอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนแปลงชีวิตของผู้คนมหาศาลเหล่านี้ชนิดพลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน การ ประยุกต์ใช้นวัตกรรมอย่างเครื่องจักรไอน้ำ จักรกลขนาดใหญ่ และอุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมในการผลิตได้ พลิกโฉมหน้าอังกฤษไปตลอดกาล การผลิตแบบพออยู่พอกินถูกแทนที่ด้วยการผลิตเพื่อป้อนตลาด เกษตรกรรมและหัตถกรรมถูกแทนที่ด้วยอุตสาหกรรมโรงงาน เกษตรกรถูกไล่ออกจากที่ดินผ่านการล้อมรั้วของ นายทุนและการออกโฉนดรับรองโดยรัฐ อดีตเกษตรกรต้องเข้ามาหางานทำในเมืองอุตสาหกรรม แรงงานต่าง ด้าวไอร์แลนด์ไหลทะลักเข้ามาในอังกฤษเพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานจำนวนมากในโรงงาน และ อังกฤษได้เปลี่ยนบทบาทตนเองจากประเทศที่เน้นกิจกรรมเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์มาเป็นมหาอำนาจทาง เศรษฐกิจที่มั่งคั่งและเป็นเจ้าแห่งการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมให้กับตลาดโลกในเวลาเพียงไม่กี่ทศวรรษ (Engels, 2010d, p. 15) ในมุมมองของเอนเกิลส์ ไม่ต้องสงสัยเลยว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมของอังกฤษคือ เหตุการณ์ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในหน้าประวัติศาสตร์มนุษยชาติ กระนั้นก็ตาม ผู้คนมักจะให้ความสนใจ ไปที่ผลลัพธ์ที่เป็นด้านบวกของมัน ไม่ว่าจะเป็น ความก้าวหน้า อารยธรรม ความเป็นสมัยใหม่ และความมั่งคั่ง แต่แทบไม่มีใครที่จะหยุดคิดและหันมาตั้งคำถามว่า อะไรคือผลกระทบในด้านลบของการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบ ทุนนิยมที่มีต่อกรรมกรจำนวนมากที่ใช้แรงงานของตนสร้างความมั่งคั่งให้กับสังคมอังกฤษ ในแง่นี้ เอนเกิลส์ เชื่อว่า CWC คืองานที่จะเข้ามาอุดช่องว่างตรงนี้และมันจะเป็นหนังสือเล่มแรกที่อุทิศหน้ากระดาษทั้งหมด ให้กับการตีแผ่สภาพของชนชั้นแรงงานในอังกฤษ (Engels, 2010d, p. 18)

หลังจากฉายภาพใหญ่ของการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมของอังกฤษ CWC ได้เจาะลึก ลงไปที่ศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่วุ่นวายนี้ นั่นก็คือแมนเชสเตอร์ ดังที่เอนเกิลส์ได้สืบสาว ประวัติศาสตร์ของเมืองนี้ ก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมไม่กี่ปี แมนเชสเตอร์ยังเป็นแค่เมืองชนบทขนาดเล็ก เต็ม ไปด้วยท้องทุ่งและหนองน้ำที่ไร้ความเจริญใดๆ อีกทั้งประชากรยังอาศัยอยู่อย่างเบาบางและกระจัดกระจาย แต่ทุกอย่างก็เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงเมื่อเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม แมนเชสเตอร์ได้กลายเป็นศูนย์กลางการ ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของอังกฤษ โรงงานได้ผุดขึ้นมาเป็นดอกเห็ด ตึกรามบ้านช่อง อาคารพาณิชย์ และ โครงสร้างพื้นฐานได้รับการก่อสร้างอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจของเมืองขยายตัวแบบก้าวกระโดด อีกทั้งประชากร ในพื้นที่ใกล้เคียงและแรงงานต่างด้าวได้ไหลทะลักเข้ามาหางานทำในเมืองอย่างไม่ขาดสาย (Engels, 2010d, p. 42) อย่างไรก็ดี ภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันของแมนเชสเตอร์จากเมืองชนบทเกษตรกรรมอัน แร้นแค้นมาเป็นหัวเมืองอุตสาหกรรมที่มีเต็มไปด้วยความเจริญและความมั่งคั่ง เอนเกิลส์ได้ให้ข้อสังเกตว่า เมือง ที่วุ่นวายกลับเต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ที่น่าสนใจก็คือ ความเหลื่อมล้ำที่วุ่นวายนี้สะท้อน ออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดผ่านสภาพภูมิศาสตร์ของเมือง ดังที่เอนเกิลส์ได้สำรวจด้วยตนเอง แมนเชสเตอร์มีผัง เมืองที่ประกอบไปด้วยสามย่านสำคัญ ย่านแรกคือย่านธุรกิจใจกลางเมืองที่เต็มไปด้วยสำนักงานธุรกิจ ธนาคาร ร้านค้า และอาคารพาณิชย์ ย่านที่สองที่อยู่ห่างออกมาจากใจกลางเมืองคือย่านโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชน แออัด และย่านสุดท้ายคือย่านชานเมืองที่อยู่ห่างออกมาจากย่านอุตสาหกรรมและเป็นที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ ขนาดใหญ่ ด้วยสภาพภูมิศาสตร์เช่นนี้เอง เอนเกิลส์วิเคราะห์ไว้อย่างน่าสนใจว่า “เมืองมันถูกสร้างขึ้นมาเป็นการ เฉพาะ เพื่อที่ว่า [กรรมกร] คนหนึ่งอาจจะใช้ชีวิตอยู่ในเมืองตั้งหลายปีและเดินทางเข้าออกวันแล้ววันเล่า โดยที่ไม่ต้องไปมีปฏิสัมพันธ์กับย่านผู้ใช้แรงงานหรือกระทั่งกับพวกคนงานด้วยซ้ำไป” (Engels, 2010d, p. 45)

เองเกลส์ยังให้ข้อสังเกตอีกว่า ในขณะที่ชนชั้นกรรมพีทำงานทั้งวันในย่านธุรกิจ ใช้พาหนะส่วนตัวเดินทางบนถนนที่ติดข้ามย่านโรงงาน และกลับไปใช้ชีวิตที่สะดวกสบายในบ้านหลังใหญ่ย่านชานเมืองหลังเลิกงาน ชนชั้นแรงงานจำต้องทำงานและอาศัยในย่านโรงงานตลอดทั้งวัน อีกทั้งไม่มีทั้งเงินและฐานะใดๆ ในการไปเดินเตร็ดเตร่ในย่านธุรกิจหรือย่านชานเมือง ช้ำร้ายไปกว่านั้น ในขณะที่ย่านธุรกิจและย่านชานเมืองเป็นย่านที่ร่ำรวย สะอาดสะอ้าน สิ่งแวดล้อมเจริญหูเจริญตา และมีสาธารณูปโภคที่อำนวยความสะดวกให้กับการใช้ชีวิตประจำวันของกรรมพี ย่านโรงงานกลับเป็นย่านที่ยากจนที่สุด สกปรกที่สุด แออัดที่สุด เต็มไปด้วยมลพิษที่สุด สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมที่สุด และขาดแคลนสาธารณูปโภคมากที่สุดในเมือง จากการเดินสำรวจย่านชุมชนแออัดที่อยู่ติดกับโรงงาน เองเกลส์พรรณนาได้อย่างเห็นภาพว่า “ตรงทางเข้าของชุมชนแห่งหนึ่ง...มันมีห้องส้วมอยู่ห้องเดียว[ที่ใช้ร่วมกันทั้งชุมชน]ที่ไม่มีแม้ประตูสักบานติดตั้งอยู่ มันสกปรกถึงขนาดว่า ผู้อยู่อาศัยจะสามารถเดินเข้าออกชุมชนได้ก็ต่อเมื่อเดินผ่านบ่อโสโครกที่เต็มไปด้วยปัสสาวะและอุจจาระ[ที่ล้นออกมาจากโถส้วม]” (Engels, 2010d, p. 49) ด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันราวฟ้ากับดินระหว่างกรรมพีและกรรมกรชิพเช่นนี้ เองเกลส์ถึงกับเปรียบเทียบว่า แม้จะอยู่ในประเทศเดียวกัน ชนชั้นทั้งสองชนชั้นกลับไม่มีอะไรเหมือนกันเลยในฐานะเพื่อนร่วมชาติ และอันที่จริงแล้ว กรรมกรในอังกฤษยังมีอะไรที่ใกล้เคียงกับกรรมกรในประเทศอื่นๆ มากกว่ากรรมพีในแผ่นดินตัวเองด้วยซ้ำไป (Engels, 2010d, p. 124)

ไม่เพียงเท่านั้น CWC ยังตีแผ่ผลกระทบของการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อร่างกาย จิตใจ ศีลธรรม ครอบครัว สังคม และการเมืองของชนชั้นแรงงาน ในด้านร่างกาย การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นเวลา 14 ถึง 16 ชั่วโมงต่อวันของกรรมกรได้เปลี่ยนสรีระของพวกเขาไปในทางที่เสื่อมลง เองเกลส์ได้อ้างอิงรายงานของแพทย์ที่ทำการตรวจสภาพร่างกายของกรรมกรซึ่งชี้ให้เห็นถึงรูปทรงของกระดูกสันหลังที่โก่งงอไปข้างหน้า หลังที่ค่อมลง แขนขาที่บิดงอผิดปกติ ตาที่พร่ามัว หูที่ประสาทการได้ยินลดลง ผิวพรรณที่ซีดเซียว รวมไปถึงสุขภาพโดยรวมอันย่ำแย่อันนำไปสู่การแก่ก่อนวัยและการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (Engels, 2010d, pp. 151-160) นี่ยังไม่ต้องพูดถึงอุบัติเหตุที่เกิดจากการผลิตในโรงงานซึ่งนำไปสู่ภาวะพิการและการเสียชีวิตอย่างกะทันหันของกรรมกร นอกจากนี้ ความยากจนในหมู่ชนชั้นแรงงานเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พวกเขาไม่มีเงินพอที่จะซื้ออาหารที่สดใหม่และถูกหลักโภชนาการ หากแต่เป็นอาหารที่เลววันหมดอายุและเน่าเสีย ช้ำร้ายไปกว่านั้น พ่อค้าในตลาดย่านชุมชนแออัดมักจะคดโกงและแสวงหากำไรผ่านการนำเอาวัตถุที่เป็นอันตรายต่อร่างกายมาผสมกับอาหาร (Engels, 2010d, p. 70) ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็คือ กรรมกรไม่เพียงแต่มีร่างกายที่ทรุดโทรมและขาดสารอาหาร หากแต่พวกเขามักจะมีอาการป่วยกระเสาะกระแสะอีกด้วย ในด้านจิตใจ การแบ่งงานกันทำอย่างเข้มข้นในโรงงานอุตสาหกรรมทำให้กรรมกรจำต้องทำงานที่ไม่ได้ใช้ทักษะ ช้ำซาก และจำเจเป็นเวลานาน ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ กรรมกรไม่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เกิดความเครียด เบื่อหน่าย เซื่องซึม และเฉื่อยชา เท่านั้นยังไม่พอ ในขณะที่การทำงานที่เรียบง่ายและไร้ทักษะในโรงงานทำให้นกงานไม่จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่มากไปกว่างานที่ทำในโรงงาน การทำงานในแบบหามรุ่งหามค่ำก็ทำให้กรรมกรไม่มีริ้วแรงที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมหรือไปเล่าเรียนในสถานศึกษาเมื่อถึงคราวเลิกงาน ดังนั้น สภาวะทางสติปัญญาและการอ่านออกเขียนได้ของชนชั้นแรงงานจึงอยู่ในระดับที่ต่ำเป็นอย่างมาก (Engels, 2010d, p. 177)

ในด้านศีลธรรม ด้วยเหตุที่การทำงานในโรงงานเป็นเวลานานของกรรมกรผู้ชายได้นำไปสู่ความเครียดและเหนื่อยล้า พวกเขาจึงมักจะระบายอารมณ์หลังเลิกงานด้วยกิจกรรมสองประเภท หนึ่งคือการดื่มสุราจนเมาหัวราน้ำ และสองคือการซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีข้างถนน (Engels, 2010d, p. 98) ในขณะที่กิจกรรม

แรกนำไปสู่การผลาญเงินค่าแรงของกรรมกรไปเกือบทั้งหมดแทนที่จะนำมันไปเลี้ยงดูครอบครัว กิจกรรมที่สองนำไปสู่การดึงดูดให้ผู้หญิงที่ยากจนหรือว่างงานหันมาประกอบอาชีพขายบริการทางเพศเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง แม้ว่าเองเกลส์จะเล็งเห็นว่าปัญหาเรื่องการติดสุราของกรรมกรและการค้าประเวณีในย่านโรงงานคือความตกต่ำทางศีลธรรม เขากลับมีทัศนคติที่เห็นอกเห็นใจชนชั้นแรงงานที่ต้องเผชิญกับปัญหาเหล่านี้ ในสายตาของเองเกลส์ ด้วยสภาวะความเป็นอยู่ที่เลวร้ายและสภาพการทำงานที่ย่ำแย่ สุราและนารีดูจะเป็นการแสวงหาความสุขช่วงสั้นๆ ที่เหลืออยู่ของกรรมกรเพศชาย ดังที่เองเกลส์กล่าวอย่างเห็นใจว่า “เราจะไปคาดหวังให้[กรรมกร]หักห้ามใจจากสิ่งล่อลวงได้อย่างไรเล่า?” (Engels, 2010d, p. 103)

ในด้านครอบครัว ความต้องการแรงงานจำนวนมากของโรงงานอุตสาหกรรมและความยากจนไม่เพียงแต่กดดันให้กรรมกรผู้ชายต้องออกจากบ้านไปทำงานทุกวัน หากแต่มันยังบีบคั้นให้สตรีและเด็กในครัวเรือนจำต้องออกไปขายแรงงานนอกบ้านอีกด้วย ไม่เพียงเท่านั้น การที่กรรมกรหญิงและกรรมกรเด็กไม่มีพลังในการเรียกร้องค่าแรงในระดับเดียวกับกรรมกรชายก็ยิ่งทำให้กลุ่มแรกกลายเป็นที่ต้องการในตลาดแรงงานมากกว่ากลุ่มหลัง ภาวะเช่นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวชนชั้นแรงงานในหลายด้าน กล่าวคือ ด้วยภาวะที่สมาชิกในครอบครัวทุกคนจำต้องออกไปขายแรงงานนอกบ้าน ชนชั้นแรงงานจึงไม่มีครอบครัวที่อบอุ่นตามค่านิยมกระฎุมพีที่พ่อ แม่ และลูกอยู่บ้านอย่างพร้อมหน้ากัน ไม่เพียงเท่านั้น การที่ผู้หญิงต้องออกไปขายแรงงานนอกบ้านได้ทำให้บทบาทของสตรีในครัวเรือนเปลี่ยนไป ในขณะที่การได้มาซึ่งค่าแรงทำให้เธอมีอิสรภาพและมีความเป็นผู้นำในครอบครัวมากขึ้น การทำงานในโรงงานชนิดหามรุ่งหามค่ำทำให้เธอละเลยการทำงานบ้านและการดูแลลูก ที่ร้ายไปกว่านั้นก็คือ เจ้าของโรงงานไม่มีสวัสดิการให้กับการลาคลอดลูกหรือการเลี้ยงดูบุตร และนั่นก็ทำให้บทบาทของการเป็นแม่ของกรรมกรสตรีถูกบั่นทอนลงไปในสังคมชนชั้นแรงงาน ในกรณีของกรรมกรสตรีบางคน เองเกลส์ยังได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาประจำเดือนมาไม่ปกติหรือการแท้งลูกเนื่องจากการทำงานหนักติดต่อกันมากจนเกินไป (Engels, 2010d, pp. 142-144) ที่น่าสนใจที่สุดคือ ในกรณีที่กรรมกรชายตกงานและต้องอาศัยภรรยาในการหาเลี้ยงครอบครัว ผู้ชายที่ได้ชื่อว่าเป็นหัวหน้าครอบครัวจำต้องทำงานบ้าน เลี้ยงลูก และปรนนิบัติภรรยาเมื่อเธอกลับถึงบ้าน แม้เขาจะไม่เต็มใจทำก็ตามและรู้สึกสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นชายก็ตามที (Engels, 2010d, p. 146) ในกรณีที่ว่านี้ เองเกลส์วิเคราะห์ว่า มันคือพลังของทุนในการรื้อกลับกลักลับทางบทบาททางเพศในครอบครัวอย่างแท้จริง

ในด้านสังคม เมืองอุตสาหกรรมใหญ่อย่างแมนเชสเตอร์คือเมืองที่เต็มไปด้วยอาชญากรรม ย่านที่เกิดอาชญากรรมมากที่สุดคือย่านโรงงานและชุมชนแออัด และผู้ก่ออาชญากรรมส่วนใหญ่ล้วนมาจากชนชั้นกรรมกรอาชีพ ในมุมมองของเองเกลส์ ปัญหาอาชญากรรมที่วุ่นนี้เป็นเรื่องที่จะเข้าใจได้ ด้วยภาวะของความยากจน กรรมกรที่ว่างงานไม่มีทางเลือกอื่นใดมากนัก ทางเลือกแรกคือการนอนรอความตาย ทางเลือกที่สองคือการฆ่าตัวตาย และทางเลือกสุดท้ายคือการก่ออาชญากรรมผ่านการลักขโมย (Engels, 2010d, p. 115) ดังนั้น เองเกลส์จึงมีความเห็นอกเห็นใจชนชั้นแรงงานจำนวนมากไม่น้อยที่ภาวะความยากจนบีบคั้นให้พวกเขาต้องเลือกทางเลือกสุดท้าย นอกจากนั้น เองเกลส์ยังวิเคราะห์ลักษณะเด่นของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมไว้ว่า มันคือระบบที่จำต้องมี “ประชากรส่วนเกิน” (surplus population) หรือ “แรงงานที่เป็นกองทัพอสำรอง” (reserve army of labor) ที่พร้อมถูกใช้งานอยู่เสมอ (Engels, 2010d, p. 84) นี่คือการกรณกรจำนวนมหาศาลราคาถูก และไร้ทักษะที่กระฎุมพีเจ้าของโรงงานจะจ้างงานในช่วงที่เศรษฐกิจเติบโตเป็นฟองสบู่ ในทางกลับกัน นี่คือการกรณกรกลุ่มแรกเช่นกันที่จะถูกเลิกจ้างเมื่อเศรษฐกิจฝืดเคืองหรือตกต่ำ ในกรณีของแมนเชสเตอร์ “กองทัพอสำรอง” ไม่เพียงแต่ประกอบไปด้วยคนจากต่างจังหวัดที่เคยประกอบอาชีพเกษตรกรรม คนจน คน

พเนจร และคนไร้บ้าน หากแต่ยังรวมไปถึงแรงงานต่างด้าวชาวไอริช ที่สำคัญก็คือ การไหลท่วมของกรรมกรชาวไอริชได้นำมาสู่ปัญหาการเหยียดเชื้อชาติ ความขัดแย้งทางศาสนา และความตึงเครียดในเมืองระหว่างแรงงานท้องถิ่นกับแรงงานต่างด้าว (Engels, 2010d, p. 92) เท่านั้นยังไม่พอ ชีวิตของกรรมกรในเมืองอุตสาหกรรมยังเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยการแก่งแย่ง ความโดดเดี่ยว และความแปลกแยก ดังที่เอนเกิลส์ได้ให้ข้อสังเกตเอาไว้ ผู้คนในเมืองใหญ่วุ่นวายดำเนินชีวิตในแบบต่างคนต่างอยู่ แทนที่จะให้ความช่วยเหลือกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ ในฐานะสมาชิกในชุมชนเดียวกัน หรือกระทั่งในฐานะชนชั้นเดียวกัน (Engels, 2010d, p. 24) การแข่งขันภายใต้ระบบทุนนิยมได้ทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกวุ่นวาย คนต่างก็เป็นคู่แข่งหรือศัตรูที่พร้อมจะแย่งงาน ผลประโยชน์ และกำไรไปจากตน ในสังคมทุนนิยม หากความช่วยเหลือจะพอมือให้กับชนชั้นแรงงานอยู่บ้าง มันก็เป็นเพียงกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ของชนชั้นกระฎุมพีที่ทำไปเพื่อความสบายใจของตนเองและเพื่อที่จะผลักไล่ให้ชนชั้นที่ต่ำกว่าตนไปอยู่ไกลหูไกลตา ดังที่เอนเกิลส์ได้กล่าวเสียดสีผ่านการสวมบทเป็นกระฎุมพีที่ใจบุญสุนทานเอาไว้ว่า “ถ้าฉันใช้เงินมากขนาดนี้ไปกับองค์กรการกุศล ฉันก็ถือว่ามีสิทธิที่จะไม่ต้องถูกรบกวน[โดยคนจน]อีกต่อไป และคุณ[คนจน]ก็ควรจะอยู่ในรูลูที่มืดสลัว อีกทั้งไม่ควรรบกวนประสาทของฉันด้วยการเปิดเผยความทุกข์ยากออกมาให้เห็นอีก คุณควรจะอยู่อย่างสันหลังอย่างที่เคยเป็นนั่นแหละ แต่ควรจะสันหลังแบบไม่ให้ใครเห็น” (Engels, 2010d, p. 279)

ในด้านการเมือง ระบบทุนนิยมได้พรากอำนาจไปจากชนชั้นแรงงานและรวมศูนย์อำนาจไว้ในมือของชนชั้นกระฎุมพี ณ พื้นที่นอกโรงงาน กรรมกรได้รับการรับรองสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองเฉกเช่นเดียวกับกระฎุมพี และสถานะเช่นนี้ทำให้สังคมทุนนิยมจะให้อำนาจกับชนชั้นล่างของสังคมมากกว่ารูปแบบสังคมก่อนหน้านี้ไม่ว่าจะเป็นสังคมทาสหรือสังคมศักดินา ไม่เพียงเท่านั้น รัฐทุนนิยมยังมีความก้าวหน้ามากกว่ารัฐในยุคก่อนหน้านี้เนื่องจากมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานและบทลงโทษเจ้าของโรงงานผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ดี ดังที่เอนเกิลส์ได้วิเคราะห์ไว้ในทางปฏิบัติจริง กฎหมายของรัฐทุนนิยมมักจะไร้ประสิทธิภาพ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐจะเข้าตรวจโรงงาน เจ้าของโรงงานมักจะทำการปรับปรุงสภาพโรงงานให้ดีขึ้นเพียงชั่วคราวเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ กระทั่งในกรณีที่เจ้าของโรงงานถูกจับได้ว่าทำผิดจริง บทลงโทษทางกฎหมายที่เป็นการปรับเงินเพียงน้อยนิดก็ทำให้เจ้าของโรงงานไม่ยี่หระกับการถูกลงโทษ (Engels, 2010d, p. 279) นอกจากนี้ อำนาจของชนชั้นแรงงานในการเจรจาต่อรองกับเจ้าของโรงงานก็ถูกบั่นทอนลงจากปัญหาความขัดแย้งกันเองในหมู่กรรมกรที่มีการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นกรรมกรท้องถิ่นกับกรรมกรต่างด้าว กรรมกรมีทักษะกับกรรมกรไร้ทักษะ หรือกรรมกรที่เป็นสมาชิกของสหภาพแรงงานกับกรรมกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก (Engels, 2010d, p. 279) ที่สำคัญที่สุด เอนเกิลส์เน้นย้ำว่า ในพื้นที่โรงงาน อำนาจรัฐแทบจะไม่สามารถทะลุผ่านประตูโรงงานเข้ามาได้เลยและคนที่กุมอำนาจในแบบสมบูรณ์และเบ็ดเสร็จคือเจ้าของโรงงานเท่านั้น ในโรงงานกฎเกณฑ์ใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน พักเที่ยง พักเข้าห้องน้ำ เลิกงาน ลาป่วย ลาคลอด หรือไล่ออกจากงาน ล้วนถูกกำหนดโดยเจ้าของโรงงานแต่เพียงผู้เดียวทั้งสิ้น ในขณะที่กรรมกรกลับไร้ซึ่งอำนาจใดๆ เหนือแรงงานและร่างกายของตนเอง เท่านั้นยังไม่พอ นอกโรงงาน ความกดดันและแรงบีบบังคับของการจำต้องขายแรงงานเพื่อหาเงินมาประทังชีพได้ทำให้กรรมกรต้องตื่นนอน ทานอาหาร ขับถ่าย พักผ่อน สืบพันธุ์ และเข้านอนให้เป็นเวลา เพื่อให้มีกำลังวังชาและแรงงานในการไปทำงานในวันถัดไป ภาวะของอำนาจที่กดขี่กรรมกรทั้งในและนอกโรงงานเช่นนี้ เอนเกิลส์เรียกมันว่า “ภาวะของการเป็นทาสรูปแบบใหม่” (new slavery) (Engels, 2010d, p. 178) ซึ่งเป็นดังโซ่ตรวนที่ล้ามและจำกัดอิสรภาพของชนชั้นล่างสุดของสังคมไว้แทบไม่ต่างจากสังคมในยุคก่อนหน้านี้

แม้ว่า CWC จะเป็นงานที่นำเสนอชีวิตที่ยากจน แร้นแค้น และทุกข์เข็ญของชนชั้นแรงงานในอังกฤษ สภาพอันเลื่อมโทรมของย่านโรงงานและชุมชนแออัดที่คนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ และการกดขี่ขูดรีดที่ระบบทุนนิยมกระทำต่อกรรมกรทั้งในและนอกโรงงาน CWC ก็ไม่ได้เป็นงานที่จบลงด้วยความมืดมน ท้อแท้ และสิ้นหวัง หากแต่มันกลับให้ความหวัง พลัง และแรงบันดาลใจให้กับชนชั้นแรงงาน เองเกลส์ได้ยกย่องสรรเสริญการต่อสู้ของชนชั้นแรงงานในอังกฤษผ่านการรวมกลุ่มเป็นสหภาพแรงงาน การผลักดันร่างกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานให้ผ่านรัฐสภา การประท้วงบนท้องถนน และการนัดกันหยุดงานประท้วง ในมุมมองของเองเกลส์ การร่วมกันต่อสู้ของชนชั้นแรงงานในนามสหภาพแรงงานจำต้องอาศัยความอดทน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการเสียสละเป็นอย่างมากของกรรมกร แม้การต่อสู้ประเภทนี้ในอังกฤษจะไม่หวือหวาและโรแมนติคเหมือนการปฏิวัติล้มระบอบการเมืองทราชในประเทศฝรั่งเศส แต่มันก็เป็นการรวมพลังกันของชนชั้นแรงงานที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในแบบที่ยั่งยืนได้มากกว่าในระยะยาว (Engels, 2010d, p. 225) อย่างไรก็ตามเองเกลส์วิจารณ์ขบวนการเคลื่อนไหวแรงงานในอังกฤษว่า มันยังถูกรอบำด้วยอุดมการณ์เสรีนิยมของกรรมกรและนั่นก็ทำให้การเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นไปในทางประนีประนอมกับกรรมกรซึ่งเป็นชนชั้นที่กุมอำนาจปกครองในรัฐด้วยเหตุนี้ เองเกลส์จึงเสนอให้กรรมกรในอังกฤษหันมาขับเคลื่อนขบวนการของตนด้วยอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงสังคมในแบบถอนรากถอนโคนและมุ่งแสวงหาความเท่าเทียมกันในสังคมอย่างแท้จริง (Engels, 2010d, p. 237) เองเกลส์ถึงขนาดทำนายล่วงหน้าเอาไว้ว่า การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพจะเกิดขึ้นในอังกฤษเป็นที่แรก เนื่องจากประเทศนี้มีความสูงส่งมากกว่าประเทศอื่นๆ ทั้งในแง่ของระบบทุนนิยมที่ก้าวหน้า การแบ่งแยกของประชากรออกเป็นชนชั้นอย่างชัดเจน ชนชั้นแรงงานที่มีจำนวนมหาศาล และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของมวลชนกรรมกรที่มีความเข้มแข็ง ในคราวนี้ “สงครามระหว่างคนจนกับคนรวยจะเป็นครั้งที่นองเลือดมากที่สุด” เองเกลส์คาดการณ์ “การปฏิวัติมันจะมาถึงเป็นแน่ มันสายเกินไปแล้วที่จะหาทางออกกันอย่างสันติ” (Engels, 2010d, pp. 296-297)

เองเกลส์กับคำติชม

ตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1845 ด้วยภาษาเยอรมันและที่แผ่นดินเกิดของเองเกลส์ CWC เป็นงานที่นำไปสู่การถกเถียงในแวดวงนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวมวลชนในวงกว้าง ดังที่ดับเบิลยู. โอ. เฮนเดอร์สัน (W. O. Henderson) ว่าไว้ “มันคืองานเขียนแนวสังคมนิยมที่สำคัญที่สุดที่ตีพิมพ์ในเยอรมนี [ก่อนการมาถึงของ] *The Communist Manifesto*” “มันได้รับการวิจารณ์ อ่าน และอ้างถึงในวงกว้าง” และ “หนังสือเล่มนี้ได้สร้างแรงกระตุ้นต่อสาธารณะมากกว่างานชิ้นอื่นๆ ที่ว่าด้วยปัญหาทางสังคมในอังกฤษและตีพิมพ์ในช่วงเวลาเดียวกัน” (Henderson, 1976, p. 61) แม้ฝ่ายอนุรักษนิยมในปรัสเซียจะอ่าน CWC ด้วยความระแวงระวัง แต่ก็ใช้ประโยชน์จากข้อมูลในหนังสือที่เป็นดั่งคำเตือนถึงความเลวร้ายของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมหากปรัสเซียจะเลียนแบบการพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองของอังกฤษ เช่นเดียวกัน ฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายหัวก้าวหน้าใช้ CWC เป็นตัวกระตุ้นให้ชนชั้นนำในปรัสเซียทำการปฏิรูประบบเศรษฐกิจการเมืองครั้งใหญ่เพื่อหลีกเลี่ยงโคกฏนาฏกรรมแบบที่เกิดขึ้นในอังกฤษ ที่สำคัญที่สุด ฝ่ายสังคมนิยมให้การต้อนรับ CWC อย่างอบอุ่นและให้การชื่นชมอย่างกว้างขวาง หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงแต่ “แจ้งเกิด” เองเกลส์ในแวดวงนักเคลื่อนไหวฝ่ายซ้ายเต็มตัว หากแต่มันยังสร้างชื่อเสียงให้กับเขาในฐานะนักคิดสายสังคมนิยมระดับหัวแถวในปรัสเซียอีกด้วย (Henderson, 1976, p. 65)

ที่น่าสนใจก็คือ CWC เป็นงานที่เองเกลส์ประพันธ์ในช่วงที่เขาเพิ่งจะเริ่มต้นสร้างมิตรภาพกับมาร์กซ์ กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1842 ก่อนที่จะออกเดินทางจากปรัสเซียไปแมนเชสเตอร์ เองเกลส์ได้แวะพบเพื่อนฝูงฝ่ายซ้ายและได้รับการแนะนำให้รู้จักกับมาร์กซ์ซึ่งในตอนนั้นทำงานเป็นบรรณาธิการให้กับวารสารสังคมนิยมฉบับหนึ่ง ทั้งสองพบปะกันเพียงแค่ช่วงเวลาสั้นๆ และมาร์กซ์มีปฏิสัมพันธ์ต่อเองเกลส์ในแบบเย็นชา เนื่องจากเขายังไม่แน่ใจในอุดมการณ์และความสามารถของนักธุรกิจหนุ่มผู้เป็นทายาทโรงงานทอผ้าอันมั่งคั่ง (Hunt, 2009, p. 63) แต่ในเวลาต่อมา เมื่อเองเกลส์ไปอาศัยอยู่ที่แมนเชสเตอร์ เริ่มค้นคว้าและศึกษาสภาพของชนชั้นแรงงานในอังกฤษ และส่งบทความที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการประพันธ์หนังสือของเขาให้กับมาร์กซ์พิจารณาตีพิมพ์ นั่นก็คือ “Outlines of a Critique of Political Economy” [โครงร่างของการวิพากษ์เศรษฐกิจการเมือง] (Engels, [1843] 2010a) มาร์กซ์กลับรู้สึกประทับใจ ชื่นชม และให้การเคารพเองเกลส์มากขึ้น อันที่จริงแล้ว เมื่อได้พบกันอีกครั้งระหว่างที่เองเกลส์เดินทางกลับบ้านในปี ค.ศ. 1844 ทั้งสองไม่เพียงแต่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หากแต่ตกลงปลงใจที่จะร่วมกันเป็นพันธมิตรทางปัญญาและการเมืองไปตลอดชีวิต (Marx, ([1859] 2010b, p. 264) ทั้งนี้ ดังที่ เทอเรลล์ คาร์เวอร์ (Terrell Carver) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ ก่อนที่มิตรภาพระหว่างมาร์กซ์และเองเกลส์จะก่อตัวและก่อนที่ทั้งสองจะผลิตงานที่ยิ่งใหญ่อย่าง *The Communist Manifesto* ฝ่ายหลังผลิตงานเขียนออกมามากกว่า มีชื่อเสียงในแวดวงฝ่ายซ้ายมากกว่า และส่งอิทธิพลในหมู่ปัญญาชนและขบวนการเคลื่อนไหวมวลชนมากกว่าฝ่ายแรก (Carver, 1983, p. 49) ไอรา แคทซ์เนลสัน (Ira Katznelson) ได้ให้ข้อสังเกตไว้เช่นกันว่า ในช่วงก่อนที่เองเกลส์จะก่อมิตรภาพกับมาร์กซ์และสมาทานแนวคิดแบบมาร์กซ์หรือพูดง่ายๆ ก็คือ ก่อนที่ตัวเขาเองจะเป็นมาร์กซิสต์ (pre-Marxist) เองเกลส์ได้ผลิตงานชิ้นสำคัญๆ ไว้มากมายและเป็นประโยชน์แก่อุดมการณ์มาร์กซิสต์ และ CWC ก็เป็นหนึ่งในงานจำพวกนั้น (Katznelson, 1992, p. 143)

มากไปกว่านั้น หากเราทำเป็นไม่ได้ยินคำถ่อมตัวที่เองเกลส์มักจะใช้ในการเชิดชูมาร์กซ์และลดความสำคัญของตนเอง เราจะพบว่า เองเกลส์นั้นส่งอิทธิพลต่อมาร์กซ์เป็นอย่างมากโดยเฉพาะตอนที่ทั้งสองยังอยู่ในวัยหนุ่ม งานของเองเกลส์ได้กระตุ้นให้มาร์กซ์หันมาสนใจวิชาเศรษฐกิจการเมืองมากขึ้นหลังจากที่ก่อนหน้านี้เขาให้ความสนใจไปที่ปรัชญาเสียเป็นส่วนใหญ่ (Henderson, 1976, p. 73) วิธีการศึกษาของเองเกลส์ใน CWC ผ่านการค้นคว้าเอกสารราชการและการให้ความสำคัญกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชนชั้นแรงงาน คือแนวทางที่มาร์กซ์นำไปประยุกต์ใช้ใน *Capital* และมาร์กซ์ยังอ้างอิงข้อมูลจาก CWC อยู่ถึงสิบครั้งในงานชิ้นเอกของเขาอีกด้วย (Carver, 1983, p. 46) ที่สำคัญไม่แพ้กันก็คือ หัวข้อใหญ่ๆ ของ CWC ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม พลังของการปฏิวัติอุตสาหกรรมในการเปลี่ยนโลก ผลกระทบของระบบทุนนิยมต่อชนชั้นแรงงาน และการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างกรรมสิทธิ์กับกรรมาชีพ ได้กลายเป็นหัวข้อสำคัญในส่วนแรกสุดของ *The Communist Manifesto* (Boyer, 1998, p. 157; Carver, 1983, p. 84; Himmelfarb, 1983, p. 488) ซึ่งเป็นงานที่เองเกลส์ถ่อมตัวว่า มันเป็นผลงานของมาร์กซ์อย่างแท้จริงและเขาแทบไม่ได้มีส่วนในการช่วยเหลือมาร์กซ์ในการประพันธ์แต่อย่างใด (Engels, [1869] 2010e, p. 61) ในแง่นี้ CWC จึงถือเป็นงานชิ้นสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างเองเกลส์กับมาร์กซ์ ไม่เพียงแต่ฝ่ายแรกจะได้รับอิทธิพลจากฝ่ายหลังอย่างที่เรามักจะเข้าใจกัน หากแต่ฝ่ายหลังยังเป็น “หนี้ทางความคิด” ต่อฝ่ายแรกอยู่ไม่น้อยเลยทีเดียว (Hollander, 2011, p. 8) เมื่อมาร์กซ์ได้อ่าน CWC อีกครั้งในปี ค.ศ. 1862 เขาได้กล่าวยกย่องงานชิ้นเอกของเองเกลส์ที่เต็มไปด้วยพลัง สีสัน และอุดมการณ์อันแรงกล้าไว้ว่า

การได้กลับไปอ่านหนังสือของนายอีกครั้งทำให้เราได้ตระหนกอย่างเป็นทุกขถึง การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่มาพร้อมกับอายุที่มากขึ้น ด้วยความที่หนังสือมันเต็มไปด้วย รสชาติและแรงบันดาลใจ รวมไปถึงความแหลมคมของวิสัยทัศน์และการไม่ยี่หระว่า มัน จะตรงตามหลักวิชาการหรือหลักวิทยาศาสตร์หรือไม่ หัวข้อที่นายศึกษามันยังคงมีแนวทาง อย่างรุนแรงบนหน้ากระดาษเหล่านั้น! แล้วไหนจะความเข้าใจผิดที่ว่า [การปฏิวัติ กรรมาชีพ]จะต้องเป็นจริงแน่ๆ ไม่วันพรุ่งนี้ก็วันมะรืนตาม[การเคลื่อนไหวของงล้อ] ประวัติศาสตร์อีกเล่า ทั้งหมดทั้งมวลที่กล่าวมานี้ มันทำให้หนังสือเต็มไปด้วยความเร้าร้อน กำลังวังชา และอารมณ์ขัน มันทำให้งานของเราทั้งสองคนตอนที่มียุ่มาขึ้นดูน่าเบื่อ หน่ายไปถนัดตา [เพราะจากที่เคยนำเสนอสิ่งต่างๆเป็น “ชาวกับดำ”] ตอนนี้พวกเรากลับ นำเสนอมันเป็น “เทากับเทา” (Marx, ([1863] 2010a, p. 469)

แม้จะขายดีในปรัสเซียจนต้องตีพิมพ์ครั้งที่สองในเวลาสี่ปีต่อมาหลังจากการตีพิมพ์ครั้งแรก CWC กลับ ไม่เป็นที่รู้จักนอกเหนือไปจากนักอ่านเยอรมันเท่าใดนัก ต้องรอนจนถึงทศวรรษที่ 1880 กว่าหนังสือเล่มนี้จะ ได้รับความสนใจในระดับสากล ผ่านการแปลเป็นภาษาอังกฤษและตีพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1887 รวม ไปถึงการตีพิมพ์ในอังกฤษในปี ค.ศ. 1892 ความโด่งดังของ CWC ในระดับสากลเป็นผลมาจากสภาพความ เป็นอยู่ของกรรมกรที่ย่ำแย่ การก่อตั้งสหภาพแรงงานในยุโรปแผ่นดินใหญ่ และการขยายตัวของสหภาพ แรงงานในอังกฤษและสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งก่อให้เกิดความต้องการกลับไปทบทวน วรรณกรรมชิ้นเอกที่ว่าด้วยสภาพของชนชั้นแรงงานในประเทศต้นแบบของระบบทุนนิยมอย่างอังกฤษ (Henderson, 1976, p. 66) เช่นเดียวกันกับมาร์กซ์ เมื่อเองเกลส์ได้กลับไปอ่าน CWC อีกครั้งเพื่อเขียนคำนำ ให้กับหนังสือฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ เขายอมรับว่า มันคืองานที่ประพันธ์ขึ้นมาด้วยอุดมการณ์อันแรงกล้า ในวัยหนุ่ม อีกทั้งบางอย่างที่เขาเขียนในอดีตดูจะล้าสมัยและไม่ตรงตามที่คาดการณ์ไว้อีกแล้ว “ผู้เขียนในตอน นั้นยังหนุ่ม อายุ 24 ปี และผลงานของเขามิ่ร่องรอยของความเยาว์วัยซึ่งปรากฏให้เห็นทั้งในด้านที่ดีและด้าน ที่ผิดพลาด [แต่]มันเป็นสิ่งที่ผู้เขียนไม่รู้สึกละอายแต่ประการใด” เองเกลส์รำลึกความหลัง “หลายสิ่งที่กล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้” เองเกลส์กล่าวถึงการทำนายของเขาที่เชื่อมั่นว่าการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพในอังกฤษ จะต้องมาถึงในเร็ววัน “กลายเป็นสิ่งที่ในปัจจุบันกลายเป็นเรื่องที่ล้าสมัยไปแล้ว” (Engels, 2010d, p. v) กระนั้นก็ตาม ต่อให้ CWC มีข้อผิดพลาดหรือจุดบกพร่องให้เห็นมากแค่ไหนก็ตาม เองเกลส์เชื่อว่า สิ่งที่เขา อธิบายไว้อย่างถูกต้องและใจความหลักของหนังสือต่างหากที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า แนวคิดและทฤษฎีของเขาอยู่ เหนือข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ “ความน่าตื่นตะลึง[ของหนังสือเล่มนี้] ไม่ได้อยู่ที่ว่า การคาดการณ์ บางส่วนของมันผิดพลาด” เองเกลส์ตั้งข้อสังเกต “หากแต่เป็นว่า การคาดการณ์หลายส่วนของมันได้พิสูจน์ แล้วว่า มันถูกต้องต่างหาก” (Engels, 2010d, p. xi)

หลังจากการตีพิมพ์ในประเทศอังกฤษ CWC กลายเป็นหนังสือระดับขึ้นหิ้งที่มีการตีพิมพ์ในโลก วรรณกรรมตะวันตกมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามที่ให้ความสนใจไปที่ใจความสำคัญของหนังสือและ แนวคิดในหนังสือที่ยังคงประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่น่าเสียดายอยู่มากไม่น้อยที่มีคำวิจารณ์ต่อ CWC ที่ดู จะให้ความสนใจไปที่ประเด็นยิบย่อยในหนังสือ เฮนเดอร์สันวิจารณ์ว่า ผู้อ่านไม่ควรปฏิบัติกับ CWC ในฐานะ งานศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ งานที่นำเสนออะไรใหม่ๆ งานสังคมวิทยาที่มีความเป็นวิชาการ หรือ

กระทั้งงานที่ทำนายอนาคตของเศรษฐกิจการเมืองได้อย่างถูกต้อง หากแต่ผู้อ่านควรจะอ่านงานชิ้นนี้ในฐานะเอกสารทางการเมืองของนักคิดสังคมนิยมที่ไม่มีความเป็นกลางและประพันธ์มันขึ้นมาเพื่อโจมตีชนชั้นกรรมพีและระบบทุนนิยม “บทนำ[ของ CWC]ที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์ แทบจะไม่มีอะไรที่ริเริ่มสร้างสรรค์ในตัวมันเอง” เฮนเดอร์สันกล่าว “ไม่ใช่แค่นั้น] คำทำนายอย่างมั่นอกมั่นใจที่ว่า การปฏิวัติของชนชั้นกรรมพีจะล้มล้างระบบทุนนิยมในประเทศอังกฤษภายในไม่ช้า ก็เป็นการทำนายที่ผิดอยู่เหมือนกัน” (Henderson, 1989, pp. 15-16) เจ. ดี. ฮันเลย์ (J. D. Hunley) เห็นพ้องว่า “ไม่ต้องสงสัยเลยว่า [หนังสือเล่มนี้] มันไม่ใช่งานวิชาการที่แท้จริงหรือริเริ่มสร้างสรรค์ และเองเกลส์ฉายภาพแต่เพียงด้านเดียวของสภาพของชนชั้นแรงงานอังกฤษในช่วงนั้น” (Hunley, 1991, p. 16) ในมุมมองของสุลักษณ์ ผู้ซึ่งหยิบยืมคำวิจารณ์มาจากพอล จอห์นสัน (Paul Johnson) นักเขียนอนุรักษนิยมชาวอังกฤษมาอีกทีหนึ่ง (Johnson, [1988] 2007, pp. 65-66) สุลักษณ์กล่าวถึง CWC ในทางลบว่า “น่าจะต้องสงสัยว่า เองเกลส์ซึ่งเป็นคนเยอรมัน และเป็นเจ้าของโรงงานทอผ้าซึ่งตั้งที่[ปรัสเซีย]และอังกฤษ โดยเขาไปตรวจโรงงานของเขาที่อังกฤษเพียง 20 เดือน อย่างดีเขาก็รู้เพียงสถานการณ์ในโรงงานของเขา จากแง่มุมของนายทุน...แล้วเราจะเชื่อถือข้อเขียนของเขาว่าเป็นข้อมูลให้ได้ละหรือ” (Sivaraksa, 2020, pp. 209-210) นอกจากนั้น สุลักษณ์ยังโจมตีเองเกลส์ว่า ในช่วงเวลาที่เองเกลส์ประพันธ์ CWC รัฐบาลอังกฤษและชนชั้นกรรมพีได้ทำการปรับปรุงให้ชนชั้นแรงงานมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นผ่านการออกกฎหมายคุ้มครองแรงงานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่เองเกลส์กลับ “บิดเบือนและไม่เอ่ยถึงข้อมูลที่ตรงกันข้ามกับความคิดของเขา” ที่สำคัญมากไปกว่านั้น สุลักษณ์กล่าวว่า ด้วยความที่มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลและทำการอ้างอิง CWC อยู่หลายครั้งใน *Capital* โดยไม่มีการท้วงติงหรือแก้ไขข้อมูลที่เองเกลส์บิดเบือน ดังนั้น “ทั้งเองเกลส์และมาร์กซ์” สุลักษณ์วิจารณ์นักคิดทั้งสองอย่างไม่ให้ราคา “ร่วมมือกันหลอกลวงผู้อ่านด้วยการบิดเบือนและบิดบังข้อเท็จจริงอันตรงกันข้ามกับทฤษฎีของตน” (Sivaraksa, 2020, p. 211)

แน่นอน ในฐานะนักคิดและนักปฏิวัติผู้สมทวนอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เป้าประสงค์หลักของเองเกลส์ในการประพันธ์ CWC จึงไม่ใช่การผลิตผลงานวิชาการ “ที่มีความเป็นกลาง” และนำไปสู่การถกเถียงในหมู่ปัญญาชน หากแต่เขามุ่งหวังที่จะเขียนงานที่ชัดเจนในการแสดงจุดยืนทางการเมือง กล่าวที่จะโจมตีชนชั้นกรรมพี เรียกร้องให้สังคมทำการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของชนชั้นแรงงานให้ดีขึ้น และปลุกระดมมวลชนกรรมกรให้ทำการปฏิวัติล้มระบบทุนนิยม ดังที่เองเกลส์กล่าวถึงเป้าประสงค์ในการประพันธ์ CWC ในจดหมายที่เขาเขียนถึงมาร์กซ์ว่า หนังสือที่เขา กำลังร่างอยู่เปรียบเป็นดัง “ใบคำฟ้อง” เพื่อเรียกร้องความยุติธรรมให้กับชนชั้นกรรมกรอังกฤษในสากลโลก “ฉันขอกล่าวโทษชนชั้นกรรมพีอังกฤษต่อหน้าโลกทั้งใบว่า” เองเกลส์กล่าว “พวกเขาได้ทำการฆาตกรรม ปล้นสะดม และก่ออาชญากรรมอื่นๆ ในระดับมหโฬาร” (Engels, [1844] 2010b, p. 10) กระนั้นก็ตาม ดังที่สตีเวนส์ มาร์คัส (Steven Marcus) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ นักเขียนส่วนใหญ่ในศตวรรษที่ 19 ที่ได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของชนชั้นกรรมพีอังกฤษ โดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในแมนเชสเตอร์ มักจะแสดงจุดยืนทางการเมืองผ่านการวิพากษ์วิจารณ์ความอยุติธรรม ความป่าเถื่อน และความโหดร้ายทารุณที่ทุนอุตสาหกรรมโรงงานกระทำต่อชนชั้นล่างของสังคม ไม่ว่านักเขียนคนนั้นจะสมทวนอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อย่างเองเกลส์หรือไม่ก็ตาม (Marcus, 2017, p. 22) เมื่อได้ไปเยือนแมนเชสเตอร์ ชาลส์ ดิกคินส์ (Charles Dickens) นักเขียนชื่อดังชาวอังกฤษถึงกับกล่าวว่า “สิ่งที่ฉันเห็น มันทำให้ฉันรู้สึกขยะแขยงและตกตะลึงเกินกว่าที่จะวัดได้” (as cited in Boyer 1998, p. 158) เช่นเดียวกัน อเล็กซิส เดอ ท็อกเกอร์วิลล์ (Alexis de Tocqueville) นักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศสได้กล่าวถึงเมืองอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของโลกในขณะนั้นว่า “[ที่แมนเชสเตอร์] มนุษยชาติบรรลุทั้งการพัฒนาของตนในระดับสมบูรณ์ที่สุดและ

ความโหดร้ายของตนเป็นที่สุด ณ ที่นี้ อารยธรรมได้สร้างปาฏิหาริย์ขึ้นมา และมนุษย์ที่มีอารยะได้ถูกเปลี่ยนให้แทบจะกลายเป็นคนป่า” (as cited in Boyer 1998, p. 158) เช่นเดียวกัน ในมุมมองของคาร์เวอร์ ข้อครหาที่เองเกลส์ได้รับจากนักวิจารณ์นั้น เป็นความพยายามที่จะลดความยิ่งใหญ่ของเองเกลส์ด้วยการเพ่งเล็งไปที่ประเด็นที่หยาบหยาบในหนังสือ (Carver, 1990, p. 131) แม้คาร์เวอร์จะยอมรับว่า CWC “มีการเลือกข้างอย่างไม่มีอคติในสิ่งที่[เองเกลส์]ถือว่าเป็นผลประโยชน์ของชนชั้นแรงงาน” (Carver, 1981, p. 14) เขาได้เตือนว่า “นักวิจารณ์ในปัจจุบันจะต้องคิดให้ดีกว่าก่อนที่จะเหมินเฉยต่อ[หนังสือเล่มนี้]ด้วยข้อครหาที่ว่า มันล้มเหลวในการเป็นงานเขียนที่ไม่เลือกข้าง เป็นกลาง และไม่ยุ่งเกี่ยวกับ[การเมือง]” อันที่จริงแล้ว คาร์เวอร์ได้ตั้งคำถามกับนักวิจารณ์ที่คาดหวังจะได้อ่านงานเขียนที่ว่าด้วยสภาพของชนชั้นแรงงานที่มี “ความเป็นกลาง” เต็มร้อยและไร้ซึ่งความเป็นการเมืองว่า “งานที่ศึกษาความทุกข์ยากที่มีความเป็นกลาง มันมีหน้าตาเป็นอย่างไรกันหนอ? เราควรเป็นกลางเวลาที่เรารู้ถึงความทุกข์ทรมานอย่างนั้นหรือ? อะไรคือสาระของการทำวิจัยและสร้างทฤษฎีขึ้นมาเล่า ถ้ามันไม่ได้ช่วยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของโลกเราที่ยังบกพร่องอยู่?” (Carver, 1981, pp. 18-19)

ไม่เพียงเท่านั้น สำหรับข้อครหาที่ว่า CWC มันเป็นงานของชาวต่างด้าวที่ศึกษาชนชั้นแรงงานของอังกฤษทั้งๆ ที่มาอาศัยอยู่อังกฤษแค่ไม่กี่เดือน มันเป็นงานที่ทำนายจุดจบของระบบทุนนิยมไปอย่างผิดพลาด และมันเป็นงานที่ไม่มีคุณค่าทางวิชาการและทางประวัติศาสตร์แต่อย่างใด ข้อครหาเหล่านี้ก็สมควรที่จะถูกตั้งคำถามได้เช่นกัน เरिक ฮอบส์บอว์ม (Eric Hobsbawm) นักประวัติศาสตร์ชั้นนำของโลกผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ของระบบทุนนิยม ได้ปกป้องเองเกลส์ว่า “[เขา]ไม่ได้เป็นแค่คนทึ่งเทียว (เหมือนผู้มาเยือน[แมนเชสเตอร์]คนอื่นๆ เป็นกัน) หากแต่เขาเป็นนักธุรกิจเมืองแมนเชสเตอร์ผู้รู้จักนักธุรกิจที่เขาทำงานอยู่ด้วยกัน เขาคือคอมมิวนิสต์ผู้รู้จักและทำงานกับ[ขบวนการเคลื่อนไหวมวลชน]และนักสังคมนิยมยุคแรกเริ่ม และเขาเป็นคนที่มีความรู้ผ่านประสบการณ์ตรงอยู่พอสมควรเกี่ยวกับชีวิตของชนชั้นแรงงาน มันเป็นความรู้ไม่น้อยเลยที่เขาได้รับมาจากความสัมพันธ์ของเขากับสาวโรงงาน แมรี เบิร์นส์ รวมไปถึงญาติและเพื่อนของเธอ” (Hobsbawm, ([1969] 2011, p. 98) แม้ฮอบส์บอว์มจะยอมรับถึงข้อผิดพลาดของคำทำนายของ CWC ที่ว่า ระบบทุนนิยมจะล่มสลายและจะเกิดการปฏิวัติกรรมมาชิงอีกไม่ช้าหลังการตีพิมพ์ เขากลับมองว่าผู้อ่านไม่ควรจะกล่าวโทษเองเกลส์เนื่องจากมันไม่มีใครสามารถทำนายอนาคตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่มีใครจะล่วงรู้ได้เลยว่า ระบบทุนนิยมอังกฤษที่ตกต่ำเป็นอย่างมากและส่อแววว่าจะเกิดวิกฤตครั้งใหญ่ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 จะกลับมาฟื้นตัวอย่างรวดเร็วและขยายตัวเป็นประวัติการณ์จากการพัฒนาของอุตสาหกรรมเหล็ก การก่อสร้างทางรถไฟ และการยึดครองอาณานิคมโพ้นทะเลในช่วงกลางศตวรรษเป็นต้นมา จนได้ชื่อว่านี่เป็นยุคทองของระบบทุนนิยมในอังกฤษ อันที่จริงแล้ว ฮอบส์บอว์มเน้นย้ำว่า “ผู้อ่านที่ปราศจากอคติย่อมจะสามารถเล็งเห็นได้ว่า จุดอ่อนที่พบในหนังสือของเองเกลส์มันไม่ใช่เรื่องที่สลักสำคัญอะไร และควรจะประทับใจไปกับความสำเร็จของมันมากกว่า” (Hobsbawm, 2011, p. 97)

นอกจากนั้น แม้ฮอบส์บอว์มจะยอมรับว่า ข้อมูลที่เองเกลส์มอบให้ผู้อ่านเกี่ยวกับสภาพของชนชั้นแรงงานในอังกฤษจะไม่มีอะไรใหม่ เนื่องจากมีงานเขียนอยู่หลายชิ้นที่วาดด้วยหัวข้อเดียวกันได้ปรากฏสู่สาธารณะก่อนการตีพิมพ์ CWC ฮอบส์บอว์มเน้นย้ำว่า หนังสือของเองเกลส์คืองานที่โดดเด่นเป็นที่สุดในงานเขียนที่วาดด้วยหัวข้อเดียวกัน ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า ในขณะที่งานก่อนหน้านั้นมักจะศึกษากรรมกรในรูปแบบแยกย่อยตามวิชาชีพ CWC คืองานชิ้นแรกที่ศึกษาผู้ใช้แรงงานในระดับมหภาคเป็นครั้งแรกในฐานะที่เป็นชนชั้นทางสังคม มากไปกว่านั้น CWC ไม่เพียงแต่เปิดเผยข้อมูลว่าด้วยสภาพความเป็นอยู่ของชนชั้นแรงงาน หากแต่มันยังเชื่อมโยงปรากฏการณ์ที่วุ่นวายกับประวัติศาสตร์ของการกำเนิดระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมและ

พัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวของกรรมกร ที่สำคัญก็คือ “มันถือเป็นความพยายามในระดับมหภาคเป็นครั้งแรกที่จะนำเอาวิธีการศึกษาแบบมาร์กซิสต์ไปประยุกต์ใช้กับกรณีศึกษาที่เป็นรูปธรรมในสังคม” (Hobsbawm, 2011, p. 91) สำหรับข้อวิจารณ์ที่ว่า CWC เลื่อนนำเสนอประวัติศาสตร์แบบมีอคติในแง่ลบต่อชนชั้นกรรมกรในขณะที่เข้าข้างแต่ชนชั้นกรรมาชีพ ฮอบส์บอว์มได้โต้ตอบกลับไประบุว่า นักวิจารณ์จำนวนไม่น้อยจะไม่ได้อ่านหนังสือของเองเกลส์ด้วยซ้ำไป “[เองเกลส์]ไม่ได้ปฏิเสธเลยว่า มันมีการปรับปรุง[ของกรรมกร]ให้สภาพความเป็นอยู่ของชนชั้นแรงงานมันดีขึ้น” ฮอบส์บอว์มกล่าว “เขาไม่ได้นำเสนอชนชั้นกรรมกรในรูปแบบที่เป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่กลุ่มเดียวที่แสนจะใจดำ” แท้จริงแล้ว “ความเกลียดชังของเขาที่มีต่อสิ่งที่กรรมกรแสดงให้เห็นและปฏิบัติอย่างที่ทำกันอยู่ ไม่ได้มาจากความเกลียดชังที่ไร้เดียงสาของมนุษย์ที่จิตใจเลวทราม...หากแต่มันเป็นส่วนหนึ่งของการวิพากษ์ความไร้มนุษยธรรมของระบบทุนนิยมที่ได้เปลี่ยนแปลงกลุ่มคนที่ทำการขูดรีดทั้งหมดให้กลายเป็นชนชั้นที่ไร้ศีลธรรมไปโดยอัตโนมัติ ฉะนั้นอย่างไม่มีทางเยียวเยาะเนื่องจากความเห็นแก่ตัวและมีแต่ความเสื่อมลงในชีวิต” (Hobsbawm, 2011, p. 99) แต่ต่อให้ CWC จะมีข้อบกพร่องยับยั้งแค้นไหนดก็ตาม ฮอบส์บอว์มยืนยันว่า ในภาพรวมแล้ว “หนังสือของเองเกลส์ยังคงเป็นหนังสือเล่มเดียวโดดๆ ที่ดีที่สุด ที่ว่าด้วยชนชั้นกรรมาชีพในช่วงเวลานั้น...ไม่มีอะไรที่จะสามารถแทนที่มันในห้องสมุดของนักประวัติศาสตร์ที่สนใจในยุคศตวรรษที่ 19 และใครก็ตามที่สนใจในขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นแรงงาน” (Hobsbawm, 2011, p. 100)

การขบขันให้เห็นถึงคุณภาพในภาพรวมมากกว่าการเพ่งเล็งไปที่จุดอ่อนอันยับยั้งแค้นของ CWC ยังปรากฏให้เห็นในบทวิเคราะห์ของ เดวิด แมคเคลเลน (David McLellan) ผู้เขียนบทนำให้กับ CWC ฉบับที่ตีพิมพ์ในยุคปัจจุบัน “แม้จะมีจุดอ่อนให้เห็น” แมคเคลเลนกล่าว “หนังสือของเองเกลส์ยังคงทรงพลัง...ในฐานะงานชิ้นบุกเบิกที่วาดด้วยผลกระทบของการเปลี่ยนผ่านสู่อุตสาหกรรมที่ไร้การควบคุมในยุคแรกเริ่ม...[เองเกลส์]มีความชอบธรรมอย่างเต็มที่ในการอ้างว่า เขาได้เขียนหนังสือเล่มแรกที่ศึกษาชนชั้นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมอย่างรอบด้านและเป็นองค์รวม แทนที่จะศึกษาแค่คนงานบางกลุ่มหรือบางอาชีพ” (McLellan, 2009, p. xix) แคทซ์เนลสันยอมรับเช่นกันว่า CWC เป็นงานที่มีจุดอ่อน โดยเฉพาะการที่อุดมการณ์ของเองเกลส์จะครอบงำการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแมนเชสเตอร์ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเราอาจจะจับผิดรายละเอียดยับยั้งแค้นของหนังสือได้ แต่แคทซ์เนลสันก็เน้นย้ำว่า เราไม่สามารถหาแบบเดียวกันได้เลยกับสาระสำคัญของบทวิเคราะห์ที่เองเกลส์ให้ไว้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์ของเมืองกับการเปลี่ยนผ่านสู่ทุนนิยมอุตสาหกรรม “ด้วยการประพันธ์หนังสือในช่วงที่เหมาะสมจากการก่อตัวของเมืองทุนนิยมที่มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่” แคทซ์เนลสันกล่าว “[เองเกลส์]ได้แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในการจัดการพื้นที่ของเมืองได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นและภายในชนชั้นต่างๆ อย่างไร และเขาได้เชื่อมโยง[ความเปลี่ยนแปลงของเมือง]ที่วุ่นวายกับความทุกข์ยากและการเริ่มตระหนักรู้ของชนชั้นกรรมาชีพที่เพิ่งก่อตัวขึ้น” (Katznelson, 1992, p. 144)

การตระหนักรู้ทางการเมืองของชนชั้นแรงงานยังเป็นประเด็นที่นักปฏิวัติอย่างเลนินยกย่องให้เป็นคุณภาพที่สำคัญที่สุดของ CWC เลนินยอมรับตามตรงว่า หนังสือของเองเกลส์นั้นไม่ได้ให้ข้อมูลที่แปลกใหม่แต่อย่างใด “กระทั่งก่อนเองเกลส์ ได้มีหลายคนได้บรรยายเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานของชนชั้นกรรมาชีพและชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการช่วยเหลือชนชั้นที่วุ่นวาย” อย่างไรก็ตาม เลนินเน้นย้ำว่า “เองเกลส์คือคนแรกที่เสนอว่า ชนชั้นกรรมาชีพไม่ได้เป็นเพียงแต่ชนชั้นที่ทุกข์ทรมาน” หากแต่เองเกลส์ยังเสนออีกว่า สภาพความเป็นอยู่ของชนชั้นแรงงานจะนำไปสู่การก่อตัวของการตระหนักรู้ทางชนชั้นและการต่อสู้เพื่อปลดแอกตนเองจากระบบ

ทุนนิยมด้วยสองมือของกรรมกรเอง ดังที่เลนินกล่าว “มันคือสถานะที่น่าอวดสุขของกรรมกรวิชาชีพที่จะขับเคลื่อนและบีบบังคับให้ชนชั้นที่วุ่นวายต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการปลดแอกตนเองอย่างแท้จริง และกรรมกรวิชาชีพเป็นนักสู้ที่เองที่จะเป็นคนที่ช่วยตัวเองในการกิจที่วุ่นวาย” (Lenin, 1896) สำหรับเลนินแล้ว ในขณะที่นักคิดก่อนเองเกลส์ได้แต่นำเสนอกรรมกรวิชาชีพในฐานะเหยื่อที่น่าสงสารและน่าสมเพชของระบบทุนนิยม การที่เองเกลส์หันมาให้ความสำคัญกับชนชั้นแรงงานในฐานะตัวแสดงทางการเมืองที่มีการตระหนักรู้ทางชนชั้น มีพลังในการต่อสู้ทางชนชั้น และมีภารกิจทางประวัติศาสตร์ในการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงสังคม คือนวัตกรรมทางความคิดของเองเกลส์ที่ไม่เพียงแต่ส่งอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวมวลชนของฝ่ายซ้ายในยุคของเขา หากแต่มันยังได้สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักปฏิวัติสังคมนิยมในรุ่นหลังอีกด้วย

บทส่งท้าย: เองเกลส์ในวันนี้

ในหมวกเขียนที่ประพันธ์โดยเองเกลส์ CWC มักจะได้รับการยกย่องและสดุดีในระดับสูงสุด คาร์เวอร์ชื่นชม CWC ไว้ว่า “มันถือได้ว่า เป็นงานระดับชิ้นเอกของ[เองเกลส์]” (Carver, 1990, p. 127) แมคเคลเลนให้ความคิดเห็นในเชิงบวกว่า แม้เองเกลส์จะผลิตงานหลังจาก CWC ออกมามากมาย “เขาไม่เคยไปได้ไกลกว่าความสำเร็จในวัยหนุ่มอีกเลย หนังสือที่เองเกลส์เขียนในวัยหนุ่มเล่มนี้ ยังคงเป็นงานชิ้นหนึ่งที่ว่าด้วยผลของทุนนิยมอุตสาหกรรมยุคแรกเริ่มและการต่อสู้กับมัน” (McLellan, 2009, p. xx) เฮนเดอร์สันสรรเสริญเช่นกันว่า หนังสือเล่มนี้ “ได้พิสูจน์แล้วว่า มันคืองานที่อยู่ยั่งยืนยงมากที่สุดในงานจำนวนมากมายของ[เองเกลส์]” (Henderson, 1989, p. 14) ที่สำคัญก็คือ ดังที่ผู้ศึกษาของมาร์กซ์และเองเกลส์ได้ให้ข้อสังเกตไว้ คุณูปการของ CWC ที่ถือว่าอยู่ยั่งยืนยงมากที่สุดในประวัติศาสตร์คือ อิทธิพลของหนังสือเล่มนี้ที่มีต่อมาร์กซ์และทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Himmelfarb, 1983, p. 491; Hunt, 2009, p. 112; Hollander, 2011, p. 9; Katznelson, 1992, p. 153; McLellan, 2009, p. xix) กล่าวคือ แนวคิดต่างๆ ที่ถือเป็นแนวคิดที่สำคัญและโดดเด่นของมาร์กซ์และทฤษฎีมาร์กซิสต์ล้วนสามารถสืบสาวหาร่องรอยทางความคิดของมันได้ใน CWC ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจการเมืองที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่าปรัชญาที่เป็นนามธรรม การให้ความสำคัญไปที่การผลิตในโรงงานมากกว่าการแข่งขันในตลาด การเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม พลังและผลกระทบจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีต่อสังคมและโลกทั้งใบ วัฏจักรเศรษฐกิจและความไร้เสถียรภาพของระบบทุนนิยม “กองกำลังสำรองของกรรมกร” ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของระบบทุนนิยม บทบาทของทุนนิยมในการเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง การใช้แรงงานเด็กในโรงงาน ความแปลกแยกของกรรมกรกับสภาวะรอบกายและสังคมของเขา สภาวะความเป็นอยู่ของกรรมกรทั้งในโรงงานและนอกโรงงาน ผลกระทบของทุนนิยมที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การก่อตัวทางชนชั้น การต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างกรรมกรกับกรรมกรวิชาชีพ บทบาทของรัฐและกฎหมายในการธำรงรักษาอำนาจของกรรมกร การตระหนักรู้ทางการเมืองของชนชั้น การขับเคลื่อนมวลชนของกรรมกร การ “ขูดหลุมฝังศพตัวเอง” ของกรรมกร การให้ความสำคัญกับสภาพแรงงานในฐานะองค์กรที่เป็นตัวแทนของกรรมกร หรือจะเป็นความจำเป็นและเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดการปฏิวัติกรรมกรในอนาคตรับประกันแล้ว แนวคิดสำคัญเหล่านี้ล้วนได้รับการทดลอง สำนวนกรูยทาง และบุกเบิกโดยเองเกลส์มาก่อนแล้วทั้งสิ้น

คุณูปการจากงานชิ้นเอกของเองเกลส์ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในแวดวงผู้ที่สนใจในแนวคิดมาร์กซิสต์แต่เพียงเท่านั้น หากแต่มันยังแผ่ขยายไปยังผู้ที่ศึกษาศาสตร์วิชาสำคัญอย่างสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์อีกด้วย ในวิชาสังคมศาสตร์ วิธีการศึกษาค้นคว้าของเองเกลส์ใน CWC ผ่านการ

สำรวจเอกสารราชการ การสำรวจสภาพความเป็นอยู่ของกรรมกรในเมืองแมนเชสเตอร์ และการเข้าไปพูดคุยกับพวกเขาในชีวิตประจำวัน ได้รับการเชิดชูในฐานะงานที่ทรงคุณค่าให้กับวิธีการศึกษาในแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพในยุคปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยการสำรวจวรรณกรรม (literature review) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสัมภาษณ์ (interview) (Russell, 2004, p. 184) ในวิชามานุษยวิทยา การที่เองเกลส์เข้าไปคลุกคลีกับชนชั้นแรงงานในชีวิตประจำวันและการพรรณนาอย่างลงรายละเอียดถึงสภาพความเป็นอยู่ของกลุ่มคนเหล่านี้ใน CWC ได้รับการยกย่องเช่นกันในฐานะงานที่บุกเบิกการศึกษาชนชั้นแรงงานแบบชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) (Russell, 2004; Magubane, 1985) ในวิชาสังคมวิทยา การวิเคราะห์ของเองเกลส์ถึงสภาพชีวิตของกรรมกรที่ไม่สามารถหลุดพ้นออกจากความยากจนเนื่องจากการติดหล่มอยู่ในวัฏจักรของความไม่แน่นอนของตลาดแรงงาน ค่าแรงที่ต่ำกว่าค่าใช้จ่าย การว่างงานในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น ภาวะการติดเหล้า และการซื้อขายบริการทางเพศ คือแนวคิดที่นักสังคมวิทยารุ่นต่อมาขนานนามว่าคือ “วัฒนธรรมของความยากจน” (culture of poverty) (Magubane, 1985, p. 54) ในวิชาประวัติศาสตร์ CWC ถือเป็นหมุดหมายสำคัญของผู้ที่สนใจด้านประวัติศาสตร์ของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ผลกระทบของการผลิตแบบโรงงานอุตสาหกรรม และขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นแรงงานในยุคศตวรรษที่ 19 (Hobsbawm, 2011, p. 100) และในทางภูมิศาสตร์ การศึกษาของเองเกลส์ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับภูมิศาสตร์ อิทธิพลของทุนในการเปลี่ยนสภาพของเมือง และผลกระทบของทุนที่มีต่อพื้นที่ในการทำงานและการใช้ชีวิตของชนชั้นต่างๆ ในสังคม ได้รับการสรรเสริญว่า มันเป็นการวางรากฐานให้กับแขนงวิชา “ภูมิศาสตร์สังคม” (social geography) ในยุคปัจจุบัน (Katznelson, 1992)

ที่สำคัญที่สุด สาเหตุที่ CWC ได้รับการยกย่องและสรรเสริญเป็นอย่างมากก็เป็นเพราะว่า มันคือผลงานชิ้นเอกของเองเกลส์ที่ยืนหยัดผ่านบททดสอบของการเวลาและให้แนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมที่ดำรงอยู่ในบริบทร่วมสมัย การพรรณนาของเองเกลส์ถึงสภาพของโรงงานอุตสาหกรรมในแมนเชสเตอร์ที่ขับเคลื่อนด้วยเครื่องจักรและกรรมกรจำนวนมหาศาล การกดขี่ขูดรีดของนายทุนที่กระทำต่อกรรมกร และภาวะของการถือครองอำนาจในแบบสมบูรณ์ของเจ้าของโรงงาน ยังคงเป็นการพรรณนาที่ทรงพลังเมื่อเราหันไปพิจารณาถึงสภาพของโรงงานอุตสาหกรรมในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะ “โรงงานนรก” (sweatshop) ในประเทศโลกที่สาม (Marcus, 2017, pp. 203-206) เช่นเดียวกัน การดำรงอยู่ของย่านชุมชนแออัดในเมืองใหญ่หรือเมืองอุตสาหกรรมของประเทศ ก็มีได้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแค่ในประเทศอังกฤษอีกต่อไป หากแต่มันเป็นปัญหาสากลในระดับโลก ดังนั้น การพรรณนาของเองเกลส์ถึงสภาพความเป็นอยู่ของกรรมกรที่อาศัยอยู่ในย่านชุมชนแออัดและการวิเคราะห์ถึงความจำเป็นของโรงงานที่จำเป็นต้องมีกรรมกรจำนวนมหาศาลอาศัยอยู่อย่างแออัดยัดเยียดใกล้ที่ทำงานย่อมไม่ใช่เรื่องที่แปลกแยกจากผู้อ่านในยุคปัจจุบันแต่อย่างใด (Magubane, 1985, p. 63) เท่านั้นยังไม่พอ การออกแบบผังเมืองที่อำนวยความสะดวกให้กับชนชั้นกลางแต่พราดาเอาสาธารณูปโภคไปจากชนชั้นล่างของสังคม นโยบายเสรีนิยมใหม่ที่ลดการใช้จ่ายของภาครัฐในการจัดหาสาธารณูปโภคให้กับพลเมือง ความมั่งคั่งที่กระจุกตัวอยู่ที่นักธุรกิจใญ่กลางเมืองในขณะที่ความยากจนกระจายอยู่ทั่วไปในหมู่ชนชั้นแรงงานที่ใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก ได้รับผลกระทบจากมลพิษสิ่งแวดล้อม และเป็นเหยื่อของอาชญากรรมในย่านชุมชนแออัด ปรากฏการณ์เหล่านี้ที่เองเกลส์ได้วิเคราะห์ไว้ใน CWC ว่ามันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการก่อกำเนิดระบบทุนนิยม ก็ได้เป็นเรื่องราวล้าสมัยแต่อย่างใด หากแต่มันเป็นยังคงปัญหาสำคัญที่ดำรงอยู่ในหัวเมืองใหญ่ทั่วโลก (Clark & Foster, 2006, pp.

385-387) ที่สำคัญไม่แพ้กัน ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นแรงงานและวัฏจักรของทุนนิยมซึ่ง CWC ได้ตีแผ่ให้เห็น ไม่ว่าจะเป็นการดูดกลืนแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมภายในระยะเวลาอันสั้น การย้ายถิ่นฐานของแรงงานต่างด้าวเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่และการก่อตัวของลัทธิเหยียดเชื้อชาติของกรรมกรท้องถิ่น การเลิกจ้างงานกระทันหันและการว่างงานของแรงงานจำนวนมากในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ การที่กรรมกรถูกพรากสวัสดิการแรงงานจากภาครัฐ และการรวมตัวทางการเมืองของกรรมกรเพื่อต่อสู้กับการกดขี่ขูดรีดของชนชั้นกรรมาชีพ ก็ยังคงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เพียงแต่ยังดำรงอยู่หลังจากการศึกษาของเองเกลส์ อันที่จริงแล้ว มันกลับมีการพัฒนาและแสดงพลังของมันให้เห็นอย่างเข้มข้นในระบบทุนนิยมโลกยุคปัจจุบัน (Magubane, 1985, pp. 63-66)

คุณูปการของ CWC ที่มีต่อทฤษฎีมาร์กซิสต์ แนวคิดในหลากหลายสาขาวิชา และการวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองร่วมสมัย เป็นตัวบ่งชี้ได้เป็นอย่างดีว่า เองเกลส์ไม่เพียงแต่เป็นนักคิดที่ยังคงมีความสำคัญอยู่ในยุคปัจจุบัน หากแต่เขาเองยังเป็นนักคิดที่มีความยิ่งใหญ่ด้วยตัวของเขาเอง โดยไม่จำเป็นที่จะต้องยึดโยงพาดพิง หรืออ้างความชอบธรรมผ่านการอาศัยความยิ่งใหญ่ของมาร์กซ์ พูดอีกแง่ก็คือ ในภาวะที่แสงสว่างบนเวทีได้สาดส่องไปที่ตัวเขาเองเต็มตัว เองเกลส์ที่ดูจะอยู่ภายใต้เงาของมาร์กซ์มาตลอดก็สามารถรับบทเป็น “พระเอก” บนหน้าประวัติศาสตร์ทางความคิดได้อย่างสง่างาม และในวาระสองศตวรรษชาตกาลของเองเกลส์ คงไม่มีวิธีในการรำลึกถึงวาระที่วาระนี้ได้ดีไปกว่าการกลับไปอ่าน CWC งานชิ้นเอกของเขาที่สะท้อนให้เห็นถึงมรดกทางความคิดที่เองเกลส์ได้ทิ้งไว้ให้กับคนรุ่นหลังอีกแล้ว มันคือมรดกจากนักคิดที่ใหญ่ในระดับที่เลนินได้กล่าวถึงอย่างอาลัยเมื่อเองเกลส์ได้จากโลกใบนี้ไปในวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 1895 ไว้ว่า “คบเพลิงแห่งเหตุผลอันยิ่งใหญ่ได้มอดดับลง หัวใจอันยิ่งใหญ่ได้หยุดเต้นเสียแล้ว!” (Lenin, 1896)

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “สหายไต้งามาร์กซ์: ฟรีดริช เองเกลส์ในฐานะนักทฤษฎีการเมือง” ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนวิจัยจากงบประมาณรายได้ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

เอกสารอ้างอิง

- Blackledge, P. (2020, May 1). Engels vs. Marx?: Two hundred years of Frederick Engels. *Monthly Review*. <https://monthlyreview.org/2020/05/01/engels-vs-marx-two-hundred-years-of-frederick-engels/>
- Boyer, G. (1998). The Historical Background of the Communist Manifesto. *Journal of Economic Perspectives*, 12(4), 151-174.
- Carver, T. (1981). *Engels*. Oxford: Oxford University Press.
- Carver, T. (1983). *Marx and Engels: The Intellectual Relationship*. Bloomington: Indiana University Press.
- Carver, T. (1990). *Friedrich Engels: His Life and Thought*. London: Palgrave Macmillan.
- Clark, B. & Foster, J. B. (2006). The Environmental Condition of the Working Class. *Organization & Environment*, 19(3), 375-388.
- Engels, F. ([1880] 1975). *Latthi sangkhomniyom baep phoefan lae baep witthayasat* [Socialism: Utopian and scientific] (Uthit & Yothin, Trans.). Bangkok: Pho Sam Ton Kan Phim. [in Thai].
- Engels, F. ([1876] 1984). Botbat khong raengngan nai kan plian ling hai pen khon [The Part Played by Labour in the Transition from Ape to Man] (T. Aphiwat, Trans.). *Marxists Internet Archive*. Retrieved January 25, 2021, from <https://www.marxists.org/thai/archive/marx-engels/1876/ape-to-man/index.htm> [in Thai]
- Engels, F. ([1843] 2010a). Outlines of a Critique of Political Economy. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 3 (pp. 418-443). London: Lawrence & Wishart.
- Engels, F. ([1844] 2010b). Engels to Marx, November 19, 1844. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 38 (pp. 9-14). London: Lawrence & Wishart.
- Engels, F. ([1845] 2010c). To the Working-Classes of Great Britain. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 4 (pp. 297-301). London: Lawrence & Wishart.
- Engels, F. ([1845] 2010d). *The Condition of the Working Class in England*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Engels, F. ([1869] 2010e). Karl Marx. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 21 (pp. 59-64). London: Lawrence & Wishart.
- Engels, F. ([1883] 2010f). Ludwig Feuerbach and the End of Classical German Philosophy. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 26 (pp. 353-398). London: Lawrence & Wishart.
- Engels, F. ([1884] 2010g). Engels To Johann Philipp Becker in Geneva, October 5, 1884. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 47 (pp. 201-203). London: Lawrence & Wishart.

- “Friedrich Engels’ 200th birth anniversary-the ‘second fiddle’ who shines on.” (2020, November 26). *Xinhua*. http://www.xinhuanet.com/english/2020-11/26/c_139545024.htm
- Henderson, W. O. (1976). *The life of Friedrich Engels*. London: Routledge.
- Henderson, W. O. (1989). *Marx and Engels and the English Workers and Other Essays*. London: Routledge.
- Himmelfarb, G. (1983). Engels in Manchester: Inventing the proletariat. *The American Scholar*, 52(4), 479-496.
- Hobsbawm, E. ([1969] 2011). On Engels’ *The Condition of the Working Class in England*. In *How to Change the World: Reflection on Marx and Marxism* (pp. 89-100). New Haven: Yale University Press.
- Hodges, D. (1965). Engels’s contribution to Marxism. *Socialist Register*, 2, 297-310.
- Hollander, S. (2011). *Friedrich Engels and Marxian Political Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holloway, J. (2002). “The Tradition of Scientific Marxism.” *Marxists Internet Archive*. Retrieved April 25, 2020, from <https://www.marxists.org/subject/marxmyths/john-holloway/article.htm>
- Hunley, J. D. (1991). *The Life and Thought of Friedrich Engels: A Reinterpretation*. New Haven: Yale University Press.
- Hunt, T. (2009). *Marx’s General: The Revolutionary Life of Friedrich Engels*. New York: Metropolitan Books.
- Johnson, P. ([1988] 2007). *Intellectuals: From Marx and Tolstoy to Sartre and Chomsky*. New York: HarperCollins.
- Jordan, Z. A. (1967). “The origins of dialectical materialism.” *Marxists Internet Archive*. Retrieved April 28, 2020, from <https://www.marxists.org/subject/marxmyths/jordan/article.htm>
- Katznelson, I. (1992). *Marxism and the City*. Oxford: Clarendon Press.
- Lenin, V. I. (1896). “Frederick Engels.” *Marxists Internet Archive*. Retrieved January 20, 2021, from <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1895/misc/engels-bio.htm>
- Levine, N. (1973). Marxism and Engelsism: Two Differing Views of History. *Journal of the History of the Behavioural Sciences*, 9(3), 217-239.
- Levine, N. (1975). *The Tragic Deception: Marx Contra Engels*. Oxford: Clio Books.
- Magubane, B. (1985). Engels: The Condition of the Working Class in England in 1844 and the housing question (1872) revisited; Their relevance for urban anthropology. *Dialectical Anthropology*, 10, 43-68.
- Marcus, S. ([1974] 2017). *Engels, Manchester, and the Working Class*. London: Routledge.
- Marx, K. ([1867] 1992). *Capital, volume I*. (B. Fowkes, Trans.). London: Penguin.
- Marx, K. ([1885] 1993a). *Capital, volume II*. (D. Fernbach, Trans.). London: Penguin.

- Marx, K. ([1894] 1993b). *Capital, volume III*. (D. Fernbach, Trans.). London: Penguin.
- Marx, K. ([1863] 2010a). Marx to Engels, April 9, 1863. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 41 (pp. 466-469). London: Lawrence & Wishart.
- Marx, K. ([1859] 2010b). Preface to *A Critique of Political Economy*. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 29 (pp. 269-265). London: Lawrence & Wishart.
- Marx, K., & Engels, F. ([1844] 2010a). The Holy Family. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 4 (pp. 5-211). London: Lawrence & Wishart.
- Marx, K., & Engels, F. ([1845] 2010b). The German ideology. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 5 (pp. 15-539). London: Lawrence & Wishart.
- Marx, K., & Engels, F. ([1848] 2010c). The communist manifesto. In *Marx & Engels Collected Works*, volume 6 (pp. 477-519). London: Lawrence & Wishart.
- Marx, K., & Engels, F. ([1848] 2010d). *Thalaengkan phak khommionit* [The Communist Manifesto]. Bangkok: Fai Lam Thung. [in Thai].
- McLellan, D. (2009). Introduction to *the Condition of the Working Class in England*, by F. Engels (pp. ix-xx). Oxford: Oxford University Press.
- Musto, M. (2020, November 28). Friedrich Engels Was More Than Second Fiddle to Karl Marx. *Jacobin*. <https://www.jacobinmag.com/2020/11/friedrich-engels-karl-marx-relationship>
- Rubel, M. (1972). "The legend of Marx, or 'Engels the Founder.'" *Marxists Internet Archive*. Retrieved April 28, 2020, from <https://www.marxists.org/subject/marxmyths/maximilien-rubel/article.htm>.
- Russell, M. (2004). The Condition of the Working Class in England. *Journal of Health Service and Policy*, 9(3), 184-185.
- Sewell, R. (2020, November 27). Engels at 200: A giant of Marxism. *Socialist Appeal*. <https://www.socialist.net/engels-at-200-a-giant-of-marxism.htm>
- Saipradit, K. (1981). *Kamnoet khropkhrua rabiap sangkhom khong manut* [The Origin of the Family and the Order of Human Society]. Bangkok: Kho Pai. [in Thai].
- Sivaraksa, S. ([1992] 2020). *Lokkhrap panyachon farang* [Unmasking western intellectuals]. Bangkok: Kled Thai. [in Thai].
- "The Revolutionary Socialist: 200 Years of Friedrich Engels." (2020, November 27). *DW.com*. <https://www.dw.com/en/the-revolutionary-socialist-200-years-of-friedrich-engels/a-55718299>
- Thomas, P. (1976). Marx and science. *Political Studies* 24(1), 1-23.